



Bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs 2021: 2-meting

Jorien Slot-Heijs

Sofie Vrieswijk

Jo Lucassen

Bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs 2021: 2-meting

Met ondersteuning van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Jorien Slot-Heijs
Sofie Vrieswijk
Jo Lucassen

© Mulier Instituut
Utrecht, november 2021

Mulier Instituut
sportonderzoek voor beleid en samenleving

Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | I www.mulierinstituut.nl
E info@mulierinstituut.nl | T @mulierinstituut

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
1. Inleiding	7
1.1 Achtergrond	7
1.2 Aanleiding voor deze monitor	9
1.3 Methode en werkwijze	10
1.4 Leeswijzer	11
2. Lestijd voor bewegingsonderwijs	12
2.1 Beschikbare lestijd	12
2.2 Tevredenheid met lestijd	14
3. Bevoegdheid leerkracht bewegingsonderwijs	16
3.1 Wie verzorgt het bewegingsonderwijs?	16
3.2 Bevoegdheid van groepsleerkrachten	18
3.3 Financiering en aanstelling van een vakleerkracht	19
3.4 Organisatie en inzet van (vak)leerkrachten bij bewegingsonderwijs	20
4. Accommodatie voor bewegingsonderwijs	22
4.1 Gebruik accommodaties voor bewegingsonderwijs	22
4.2 Afstand tot accommodatie	23
5. Kwaliteit van bewegingsonderwijs	25
5.1 Doelen bewegingsonderwijs	25
5.2 Bewegingsonderwijs in coronatijd	25
5.3 Nieuwe wetgeving vanaf 2023	26
5.4 Vakinhoudelijke aanpak	28
5.5 Zorg voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoefte	31
5.6 Signalen over de kwaliteit	32
5.7 Ambities en wensen	33
6. Sport- en beweegactiviteiten op school	35
6.1 Sport en bewegen naast het bewegingsonderwijs	35
6.2 Schoolzwemmen	37
6.3 Samenwerking voor sport- en beweegactiviteiten	39
7. Aandacht voor gezondheid	43
8. Conclusie en aanbevelingen	45
8.1 Conclusie	45
8.2 Aanbevelingen	47
Bijlage 1 Methodische verantwoording	49

Samenvatting

Deze 2-meting van het bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs biedt over een breed front zicht op de actuele organisatie en waardering van bewegingsonderwijs en sport. De uitkomsten voor 2021 zijn gebaseerd op de antwoorden van 839 schoolleiders van scholen in het primair onderwijs. Eerdere metingen vonden plaats in 2012/2013 (0-meting) en 2016/2017 (1-meting), waardoor op een aantal punten ontwikkelingen in kaart gebracht kunnen worden.

Weinig verandering in lestijd, steeds meer scholen met een vakleerkracht voor bewegingsonderwijs

- In groep 1-2 wordt gemiddeld 119 minuten per week voor bewegingsonderwijs ingeroosterd, in groep 3-8 gemiddeld 91 minuten per week. In vergelijking met 2017 is de lestijd in groep 1-2 toegenomen (toen 113 minuten per week) en in groep 3-8 ongeveer gelijk gebleven (toen 89 minuten per week).
- In 2023 moeten alle scholen verplicht minimaal twee lessen per week bewegingsonderwijs geven in alle groepen. In 2020/2021 voldoet 53 procent van de scholen aan deze eis (minimaal 90 minuten per week gegeven in minimaal twee lessen voor alle groepen).
- Zowel in groep 1-2 als in groep 3-8 is de inzet van vakleerkrachten voor bewegingsonderwijs in 2020/2021 ten opzichte van 2017 aanzienlijk gestegen. In groep 1-2 is met name een stijging te zien in het percentage scholen dat een combinatie van groeps- en vakleerkrachten inzet (van 14% naar 31%). In groep 3-8 is een grote stijging in het percentage scholen dat alleen vakleerkrachten voor bewegingsonderwijs inzet (van 27% naar 44%). In totaal wordt op drie kwart van de scholen in groep 3-8 een vakleerkracht ingezet, alleen of in combinatie met een groepsleerkracht (77%).
- Ruim de helft van de schoolleiders heeft de wens om (meer) vakleerkrachten voor bewegingsonderwijs in te zetten (55%), met name schoolleiders van scholen waar nu nog geen vakleerkracht is.

Bewegingsonderwijs in 2020/2021 vaker buiten

- In 2020/2021 zijn een speelzaal (83%) en een gymzaal (63%), net als in 2017, duidelijk de meest gebruikte accommodaties voor het bewegingsonderwijs.
- Ten opzichte van 2017 is het gebruik van een buitenvoorziening voor bewegingsonderwijs, zoals een sportveld of schoolplein, toegenomen. Zo wordt een sportveld op 67 procent van de scholen gebruikt; dat was in 2017 op 47 procent van de scholen. Ook een openbaar speelplein/grasveld wordt meer gebruikt dan in 2017. Waarschijnlijk hebben deze verschuivingen te maken met de coronacrisis en de daarvoor geldende maatregelen, waarbij de voorkeur werd gegeven aan sporten en bewegen in de buitenlucht.

Meerderheid scholen gebruikt een leerlingvolgsysteem of motorische test

- Op een meerderheid van de basisscholen wordt in groep 1-2 (61%) en/of groep 3-8 (53%) gebruikgemaakt van een leerlingvolgsysteem (LVS) en/of motorische test (MT) om het niveau van leerlingen te bepalen of hun vorderingen bij te houden.
- In groep 1-2 wordt een algemeen LVS, zoals ParnasSys, het meest gebruikt (45%). Hetzelfde geldt voor groep 3-8 (32%), gevolgd door de MQ-scan (12%).
- Op 44 procent van de basisscholen is extra ondersteuning voor kinderen met een motorische achterstand. Dit gebeurt voornamelijk in de vorm van Motorische Remedial Teaching (36%), waarvan het gebruik bijna is verdubbeld ten opzichte van 2017 (20%). Met name op scholen met vakleerkrachten is extra motorische ondersteuning. Schoolleiders geven aan dat vakleerkrachten beter in staat zijn leerlingen op dit gebied te ondersteunen dan groepsleerkrachten.

Schoolleiders tevreden over de kwaliteit van het bewegingsonderwijs op hun school

- Het gemiddelde rapportcijfer van schoolleiders voor de kwaliteit van het bewegingsonderwijs is een 7,6. Bijna de helft van de schoolleiders geeft het rapportcijfer 8 (45%).
- De meeste schoolleiders beoordelen de verschillende aspecten van het bewegingsonderwijs, zoals de (vak)leerkracht bewegingsonderwijs en aspecten rondom de accommodatie, als voldoende of goed (minimaal 80%). Uitzondering is het budget voor aanschaf van materiaal: dit beoordeelt 32 procent van de schoolleiders als onvoldoende of slecht.
- Drie kwart van de schoolleiders geeft aan belemmeringen te ervaren voor het bewegingsonderwijs (77%). Welke belemmeringen worden ervaren loopt zeer uiteen, bijvoorbeeld te weinig bevoegde leerkrachten (22%), onvoldoende financiële middelen (22%) en slecht of verouderd sport- en spelmateriaal (21%).

Meer scholen met beweegmomenten tussen/tijdens lessen

Bijna alle schoolleiders zijn van mening dat alle scholen naast de lessen bewegingsonderwijs andere beweegvormen moeten stimuleren (90%).

Tijdens schooltijd organiseren nagenoeg alle scholen (96%) beweegmomenten/energizers tussen of tijdens de lessen, hoewel de frequentie uiteenloopt. Het aandeel scholen dat minimaal wekelijks beweegmomenten inpast is duidelijk gestegen ten opzichte van 2017 (van 58% naar 73%).

Beweeginterventies, zoals The Daily Mile of Beweegwijs, worden nog relatief weinig gebruikt en weinig frequent uitgevoerd.

Meer aandacht voor gezondheid op school

- Nagenoeg alle schoolleiders zijn van mening dat de school een gezonde leefstijl van leerlingen actief moet stimuleren (95%).
- Op een aantal fronten is de aandacht voor een gezonde leefstijl bij leerlingen zichtbaar, zoals het aandeel scholen dat beweegmomenten aanbiedt, meer samenwerkingen met sportverenigingen en steeds meer scholen met een Gezonde School-vignet. Twee derde van de scholen heeft het schoolplein openbaar toegankelijk gemaakt.
- Aan de andere kant liggen er nog kansen: ongeveer de helft van de scholen heeft nog geen gezondheidsbeleid (40%), gezond voedingsbeleid (48%) of schoolfruit (56%). Ook liggen er kansen in naschools beweegaanbod en intensivering van de samenwerking met de buitenschoolse opvang.

Aanbevelingen wijzen vooral op noodzaak het al ingezette beleid voort te zetten

- *Bied ondersteuning aan scholen die niet aan de wettelijke verplichting (kunnen) voldoen.*
Een deel van de scholen voldoet nog niet aan de komende wettelijke verplichting (2023) van twee lessen bewegingsonderwijs per week of geeft aan dat voldoen aan de norm niet haalbaar is. Het is belangrijk om deze scholen nu al ondersteuning te bieden, bijvoorbeeld door goede voorbeelden te delen en hen te wijzen op de beschikbare subsidie om een procesbegeleider aan te stellen.
- *Onderzoek de mogelijkheden voor meer vakleerkrachten bewegingsonderwijs.*
Ondanks dat de inzet van vakleerkrachten voor bewegingsonderwijs in de afgelopen jaren flink is gestegen, zijn er nog steeds veel scholen zonder vakleerkracht, met name in groep 1-2. Veel schoolleiders van deze scholen willen wel vakleerkrachten inzetten. Het is aan te bevelen te onderzoeken hoe de inzet van vakleerkrachten verder kan toenemen, omdat dit ten goede komt aan de kwaliteit van het bewegingsonderwijs en daarmee aan een gezonde ontwikkeling van de leerlingen.
- *Stimuleer het gebruik van leerlingvolgsystemen.*
Uit deze peiling blijkt dat er versnippering is in het gebruik van leerlingvolgsystemen. Het is, in lijn met het Nationaal Sportakkoord, aan te bevelen om in te zetten op uniformering van leerlingvolgsystemen, zodat op lokaal en landelijk niveau beter zicht komt op de motorische ontwikkeling van kinderen.

- *Ondersteun scholen in het bevorderen van een gezonde en actieve leefstijl van leerlingen.*
Nagenoeg alle schoolleiders vinden dat de school een gezonde leefstijl van leerlingen actief moet stimuleren. De initiatieven die scholen op het gebied van bewegen of, breder, een gezonde leefstijl kunnen toepassen nemen door de jaren heen toe. Het is belangrijk om voor schoolleiders overzichtelijk te maken wat scholen kunnen doen op een bepaald thema, zoals meer bewegen.

1. Inleiding

1.1 Achtergrond

Het bewegingsonderwijs in het primair onderwijs staat al een aantal jaar in de belangstelling van beleid en politiek, vanwege toenemende zorgen over het tekort aan beweging en de afnemende motorische vaardigheden van de kinderen. In het kader van het stimuleren van een actieve leefstijl bij burgers als doelstelling van het (sport- en beweeg)beleid wordt nadrukkelijk ingezet op de jeugd. Het onderwijs krijgt hierin een belangrijke rol toegedicht. Met name bij de introductie van de jeugd in de sport- en beweegcultuur, maar de laatste jaren ook in het verbeteren van de motorische vaardigheden. Het overheidsbeleid is er dan ook op gericht om de kwantiteit en kwaliteit van het bewegingsonderwijs te stimuleren. Sinds de vorige meting van deze monitor in 2017 heeft zich een aantal ontwikkelingen voorgedaan die invloed hebben op het bewegingsonderwijs in Nederland.

Wettelijke verankering uren bewegingsonderwijs

Wat betreft de kwantiteit van bewegingsonderwijs is in februari 2020 een wetsvoorstel aangenomen dat inhoudt dat vanaf 2023 op iedere basisschool minimaal twee lessen per week bewegingsonderwijs moet worden gegeven over alle schooljaren.¹ Deze uren moeten gegeven worden door een bevoegde (vak)leerkracht. In 2021 kunnen scholen subsidie aanvragen, waarmee zij een procesbegeleider kunnen aanstellen die helpt met de realisatie van de verplichte twee uur bewegingsonderwijs per week.

Voorstel actualisatie curriculum domein bewegen en sport

In 2018 en 2019 zijn in het kader van [curriculum.nu](https://www.curriculum.nu) voorstellen ontwikkeld voor een herziening van het curriculum per leergebied, ook voor het leergebied bewegen en sport. Het voorstel bestaat uit een visie, samengevat in acht grote opdrachten en bijbehorende bouwstenen (benodigde kennis en vaardigheden voor leerlingen).² De visie van het leergebied bewegen en sport is gestoeld op het idee dat bewegen een menselijke behoefte is. ‘Een leven lang met plezier bewegen’ vormt daarin het uitgangspunt en de geformuleerde missie voor het leergebied bewegen en sport. Als de voorstellen voor de curriculumherziening door de Tweede Kamer worden ondersteund, volgt een nadere uitwerking van kerndoelen en eindtermen.

De acht grote opdrachten beschrijven wat de leerlingen vanuit de visie van bewegingsonderwijs nodig hebben om de wereld te begrijpen en om in die wereld adequaat te kunnen handelen. Het zijn geen afzonderlijke lesdoelen, maar ze zijn als geheel van belang bij het vormgeven van het onderwijs in bewegen. De essentie van het leergebied bewegen en sport is samengevat in de volgende grote opdrachten:

1. Een gevarieerd beweegaanbod: gericht op het bieden van een gevarieerd aanbod, waardoor leerlingen een beeld vormen van de gevarieerdheid van de beweegcultuur waar zij aan mee zouden kunnen doen. Hierdoor kunnen zij een basis leggen voor een leven lang met plezier bewegen.
2. Beter leren bewegen: leerlingen leren deelnemen aan verschillende beweegactiviteiten en worden hierin steeds competentier.

¹ Kamerstukken II, 35102, nr. 23 (2020, 4 februari).
<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-35102-23.html>

² Curriculum.nu (2019). *Leergebied Bewegen & Sport*.
<https://www.curriculum.nu/voorstellen/bewegen-sport/>

3. Actieve en gezonde leefstijl: de leerlingen ervaren op welke manier bewegen bijdraagt aan de gezondheid en hoe zij bewegen kunnen inzetten om de kwaliteit van hun leven te verbeteren.
4. Beweegidentiteit: richt zich op het ontwikkelen van een eigen kijk op iemands eigen mogelijkheden en voorkeuren op het gebied van bewegen en sport.
5. Taken en rollen in beweegsituaties: leerlingen leren taken en rollen te vervullen die het mogelijk maken zelfstandig en/of samen met andere leerlingen beweegactiviteiten op gang te brengen en te houden.
6. Samenwerken in beweegsituaties: leerlingen leren communiceren en ontwikkelen sociale vaardigheden.
7. Bewegen en sport binnen en buiten school: richt zich op het leren leggen van een relatie tussen datgene wat de leerlingen leren binnen bewegingsonderwijs en wat zich daarbuiten afspeelt. Zij worden ook gestimuleerd om deel te nemen aan diverse beweegactiviteiten tijdens pauzes en na schooltijd.
8. Bewegen op eigen niveau: richt zich op het op eigen niveau en wijze deelnemen van de leerlingen aan de beweegactiviteiten tijdens de les bewegingsonderwijs en op het verleggen van hun eigen grenzen.

In de opdrachten is een duidelijke verschuiving zichtbaar van alleen het bewegingsonderwijs naar een bredere focus op bewegen in de schoolsituatie (zoals bewegen in de klas) en buiten de schoolsituatie, en naar bredere doelen, zoals bijdragen aan een gezonde leefstijl. Uiteindelijk leidt dit tot de volgende bouwstenen, dus de kennis en vaardigheden die leerlingen worden bijgebracht via bewegen en sport in het primair onderwijs:

Leren bewegen: leerlingen leren binnen hun eigen mogelijkheden beter deelnemen aan veel nieuwe én bekende activiteiten rond beweeguitdagingen die afgeleid zijn van de actuele beweegcultuur.

Gezond bewegen: leerlingen leren een positieve attitude tegenover gezond en veilig bewegen. Ze ervaren beweegactiviteiten met verschillende inspanningsniveaus en betrekken dat op zichzelf.

Bewegen betekenis geven: leerlingen ontwikkelen hun beweegidentiteit eerst vooral onbewust door te doen. Later wordt dat bewuster en neemt de invloed van anderen en van bewegen in verschillende contexten toe.

Bewegen regelen: leerlingen leren de aangeboden beweegactiviteiten met aangereikte regels en afspraken zelfstandig op gang te brengen en te houden en af te ronden. Zij verkennen daarbij het functioneren in meerdere rollen.

Samen bewegen: leerlingen worden zich bewust van hun eigen rol en gedrag en dat van anderen in beweegsituaties. Zij leren hun eigen (on)mogelijkheden en die van anderen accepteren en daarmee om te gaan.

Beweegcontexten verbinden: leerlingen leren over activiteiten die op straat, pleinen en speelveldjes worden gedaan of van sport zijn afgeleid. De beweegactiviteiten in deze contexten kennen hun eigen doel en regels.

Nationaal Sportakkoord en adviezen NLsportraad

Het verbeteren van de motorische vaardigheden van basisschoolleerlingen is een van de pijlers van het Nationaal Sportakkoord, dat in 2018 is gesloten en loopt tot 2022.³ In het deelakkoord 'Van jongs af aan vaardig in bewegen' is benoemd dat het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) vanuit het gesloten werkdrukakkoord middelen beschikbaar stelt voor scholen om desgewenst vakleerkrachten bewegingsonderwijs in te zetten, om op die manier de daling van motorische vaardigheden te beperken en

³ Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) (2018). *Nationaal Sportakkoord: sport verenigt Nederland*.

die waar mogelijk te verbeteren. Ook worden beurzen beschikbaar gesteld voor groepsleerkrachten in het primair onderwijs om hun bevoegdheid bewegingsonderwijs te halen.

Het belang van goed bewegingsonderwijs wordt benadrukt in de recent verschenen adviezen van de Nederlandse Sportraad (NLSportraad) aan de regering. NLSportraad, de Onderwijsraad en de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving adviseren om leerlingen in het primair, voortgezet en middelbaarberoepsonderwijs twee keer per dag matig intensief te laten bewegen.⁴ Sporten en bewegen is volgens de raden belangrijk en hoort een vanzelfsprekend onderdeel te zijn van het onderwijs. In zijn advies over de organisatie en financiering van de sport onderstreept NLSportraad dit belang nogmaals.⁵

1.2 Aanleiding voor deze monitor

In navolging van de 0-meting in het schooljaar 2012/2013⁶ en de 1-meting in het schooljaar 2016/2017⁷ is in het schooljaar 2020/2021 voor de derde keer onderzoek naar bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs uitgevoerd. De eerste meting werd uitgevoerd naar aanleiding van een verzoek van de Tweede Kamer aan de regering en werd mede ingegeven door de ambities van het toenmalige kabinet om de ontwikkelingen in de sport uitvoeriger te monitoren.

Als onderdeel van de in totaal 329 kengetallen om de ontwikkeling van sport te volgen zijn ook indicatoren bepaald voor de relatie school en sport. Belangrijke thema's vormen de lestijd voor bewegingsonderwijs, de bevoegdheid van de leerkracht en de kwaliteit van het bewegingsonderwijs. Het aantal lesminuten bewegingsonderwijs is één van de twintig kernindicatoren sport.

Het volgen van de ontwikkelingen in de sport is bij verschillende partijen belegd, waaronder het Mulier Instituut. De kerncijfers worden beschikbaar gesteld via www.sportenbewegenincijfers.nl. Om ontwikkelingen te blijven volgen worden bewegingsonderwijs en sport bij verschillende onderwijsvormen vierjaarlijks in beeld gebracht. In tabel 1.1 is te zien welke kengetallen in dit rapport worden besproken.

⁴ Nederlandse Sportraad, Raad voor Volksgezondheid en Samenleving & Onderwijsraad (2018). *Plezier in Bewegen. Een oproep tot dagelijks twee keer een half uur sporten en bewegen in het onderwijs*.

⁵ Nederlandse Sportraad (2020). *De opstelling op het speelveld. Naar een sterke sportbranche voor een vitale samenleving*.

⁶ Reijgersberg, N., Van Der Werff, H., & Lucassen, J. M. H. (2013). *Nulmeting bewegingsonderwijs: onderzoek naar de organisatie van het bewegingsonderwijs in het primair onderwijs*. Mulier Instituut.

⁷ Slot-Heijs, J. J., Lucassen, J. M. H., & Reijgersberg, N. (2017). *Bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs: 1-meting*. Mulier Instituut.

Tabel 1.1 Overzicht kernindicatoren en kengetallen school en sport

	2012- 2013	2016 - 2017	2020- 2021
Kernindicator			
Aantal minuten bewegingsonderwijs	ja	ja	ja
Subthema bewegingsonderwijs			
Aandeel scholen waar alle lessen door een bevoegde (vak)leerkracht worden gegeven*	nee	ja	ja
Het aantal vakleerkrachten in het primair onderwijs	nee	nee	nee
Het aantal groepsleerkrachten met een (nieuwe brede) bevoegdheid voor bewegingsonderwijs	nee	nee	nee
Het aandeel basisscholen dat een vakleerkracht inzet voor bewegingsonderwijs	ja	ja	ja
Het aandeel basisscholen dat een groepsleerkracht inzet voor bewegingsonderwijs	ja	ja	ja
Het aandeel uren bewegingsonderwijs dat door een vakleerkracht wordt gegeven	ja	ja	ja
Het aandeel uren bewegingsonderwijs dat door een groepsleerkracht wordt gegeven	nee	ja	ja
Subthema schoolzwemmen			
Aandeel scholen dat schoolzwemmen aanbiedt	ja	ja	ja
Subthema samenwerking school en sport			
Het aandeel scholen dat sport- en beweegactiviteiten onder schooltijd aanbiedt	nee	ja	ja
Het aandeel scholen dat sport- en beweegactiviteiten na/buiten schooltijd aanbiedt	nee	ja	ja
Aantal scholen in het primair onderwijs met vignet Gezonde School	nee	Ja ^{''}	Ja ^{''}
Aantal scholen in het primair onderwijs met het themacertificaat sport en bewegen	nee	Ja ^{''}	Ja ^{''}
Het aantal/aandeel scholen waar een buurtsportcoach actief is	ja	ja	ja
Subthema school en accommodatie			
Aantal/aandeel scholen met een tekort aan accommodatie voor bewegingsonderwijs	nee	ja	Ja ^{'''}
Afstand tussen school en accommodatie voor bewegingsonderwijs	ja	ja	ja
Tevredenheid over afstand tussen school en accommodatie voor bewegingsonderwijs	ja	ja	ja
Aandeel scholen dat gebruikmaakt van een eigen accommodatie voor bewegingsonderwijs	ja	ja	ja
Tevredenheid scholen over accommodatie voor bewegingsonderwijs	ja	ja	ja

Bron: Tiessen-Raaphorst, A., & Haan, J. de (2012). Versterking data-infrastructuur sport. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).

* Nog niet als indicator in het advies van SCP

^{''} Gegevens worden ontleend via mijngezondeschool.nl

^{'''} Vraag is gesteld in verband met komende wettelijke verplichting (antwoordoptie onder de vraag waarom twee keer 45 minuten bewegingsonderwijs niet haalbaar is), dus anders gesteld dan 2016/2017.

1.3 Methode en werkwijze

Het Mulier Instituut heeft een online vragenlijst opgesteld en voorgelegd aan schoolleiders van scholen in het primair onderwijs (exclusief speciaal onderwijs). Om de vergelijkbaarheid met de vorige metingen te waarborgen, was de methode van dataverzameling identiek aan de manier waarop die in 2016/2017 plaatsvond. De vragenlijst bestond uit voornamelijk gesloten en enkele open vragen. De vraagstelling is op een enkel detail aangepast. 839 schoolleiders hebben aan dit onderzoek meegewerkt (zie bijlage 1); in 2016/2017 was de respons 788 schoolleiders en in 2012/2013 1.083 schoolleiders.

Hoewel de respons een behoorlijk goede afspiegeling vormt van de totale populatie scholen in het primair onderwijs, is een weging toegepast op dezelfde wijze als bij de vorige metingen. De uitkomsten zijn gewogen naar denominatie, regio (Nielsen-cluster) en stedelijkheid. Na weging zijn de verdelingen van de steekproef op genoemde variabelen identiek aan die van de populatie. Bovendien is een betere vergelijking door de jaren mogelijk wanneer bij elke meting dezelfde manier van weging wordt gehanteerd. Voor een uitgebreide toelichting op de aanpak van het onderzoek verwijzen we naar bijlage 1.

In dit onderzoek wordt gebruikgemaakt van de Nielsen-indeling. Cluster I van de Nielsen-indeling omvat de drie grote steden Amsterdam, Rotterdam en Den Haag (plus randgemeenten). Cluster II omvat de provincies Noord- en Zuid-Holland en Utrecht, zonder de drie grote steden en randgemeenten. De clusters III en IV omvatten de noordelijke (III: Friesland, Groningen, Drenthe) en de oostelijke provincies (IV: Flevoland, Gelderland en Overijssel) en cluster V de zuidelijke provincies (Zeeland, Noord-Brabant en Limburg).

1.4 Leeswijzer

In dit rapport worden in hoofdstuk 2 tot en met 7 de resultaten beschreven van de monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs. In elk hoofdstuk wordt naast de resultaten van de 2-meting waar mogelijk de vergelijking gemaakt met de 1-meting uit 2016/2017 en de 0-meting uit 2012/2013. De vergelijking met de 1-meting wordt beschreven als de situatie in 2017 en de 0-meting als die in 2013. Significante en relevante verschillen in bevoegdheid van leerkrachten, omvang van school (< 200 leerlingen versus > 200 leerlingen), denominatie, regio (Nielsen-cluster) en stedelijkheid worden in begeleidende tabellen/figuren of puntsgewijs onder de tekst/figuren gepresenteerd.

Opbouw van het rapport:

- In hoofdstuk 2 worden de lestijd voor bewegingsonderwijs en de tevredenheid daarover beschreven. Ook wordt er beschreven hoe bewegingsonderwijs werd vormgegeven gedurende de coronacrisis.
- Hoofdstuk 3 gaat over de bevoegdheid van de personen die bewegingsonderwijs in alle groepen geven en de organisatie en inzet van (vak)leerkrachten voor bewegingsonderwijs. Tevens wordt ingegaan op de financiering en aanstelling van een vakleerkracht.
- In hoofdstuk 4 wordt beschreven welke accommodaties scholen gebruiken voor het bewegingsonderwijs, hoe ver deze zich van de school bevinden en welke organisaties nog meer gebruikmaken van de accommodaties.
- Hoofdstuk 5 bevat aspecten die gaan over kwaliteit van bewegingsonderwijs, zoals welke doelen scholen hebben met bewegingsonderwijs en welke zorg er is voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoefte. Ook wordt er ingegaan op de nieuwe wetgeving van 2023, waarin scholen verplicht worden gesteld twee keer 45 minuten bewegingsonderwijs te verzorgen per week. Daarnaast worden de ambities en wensen van scholen met betrekking tot bewegingsonderwijs in kaart gebracht.
- Sport- en beweegactiviteiten buiten het bewegingsonderwijs komen aan bod in hoofdstuk 6, evenals de eventuele samenwerking met (externe) sportaanbieders.
- In hoofdstuk 7 wordt gekeken naar de aandacht voor gezondheid op basisscholen.
- Het rapport wordt afgesloten met een conclusie en daaruit volgende aanbevelingen (hoofdstuk 8).

2. Lestijd voor bewegingsonderwijs

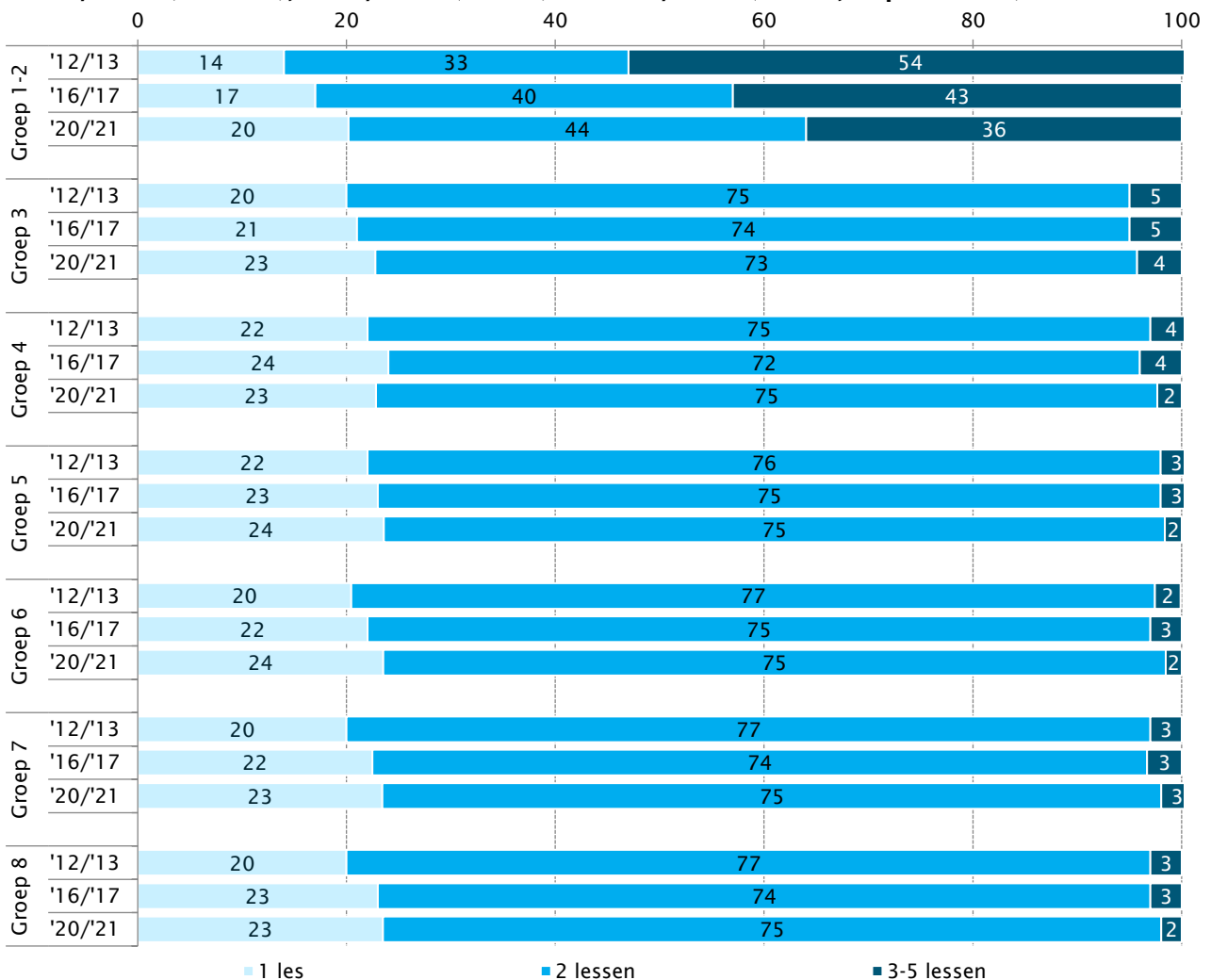
2.1 Beschikbare lestijd

Aantal lessen per week

Het gemiddelde aantal lessen bewegingsonderwijs per week in schooljaar 2020/2021 was 2,6 lessen voor groep 1-2 en 1,8 voor groep 3-8 (niet in figuur). In groep 1-2 is een verschuiving zichtbaar naar gemiddeld minder lessen per week: van gemiddeld 3,2 lessen in 2013 naar 2,9 lessen in 2017 naar 2,6 lessen in 2021. In groep 3-8 is het gemiddelde aantal lessen gelijk gebleven ten opzichte van 2013 en 2017 (1,8 lessen).

Het aandeel scholen dat in groep 1-2 drie of meer lessen bewegingsonderwijs per week aanbiedt is in 2020/2021 (36%) verder gedaald ten opzichte van 2017 (43%) en 2013 (54%) (figuur 2.1). In groep 3-8 worden, net als in eerdere jaren, op drie kwart van de scholen twee lessen bewegingsonderwijs per week gegeven (tussen 73% en 75%), op de overige scholen meestal één les.

Figuur 2.1 Aantal lessen bewegingsonderwijs per week voor groep 1-8 in de schooljaren 2012/2013 (n=1.083), 2016/2017 (n=788) en 2020/2021 (n=839, in procenten)

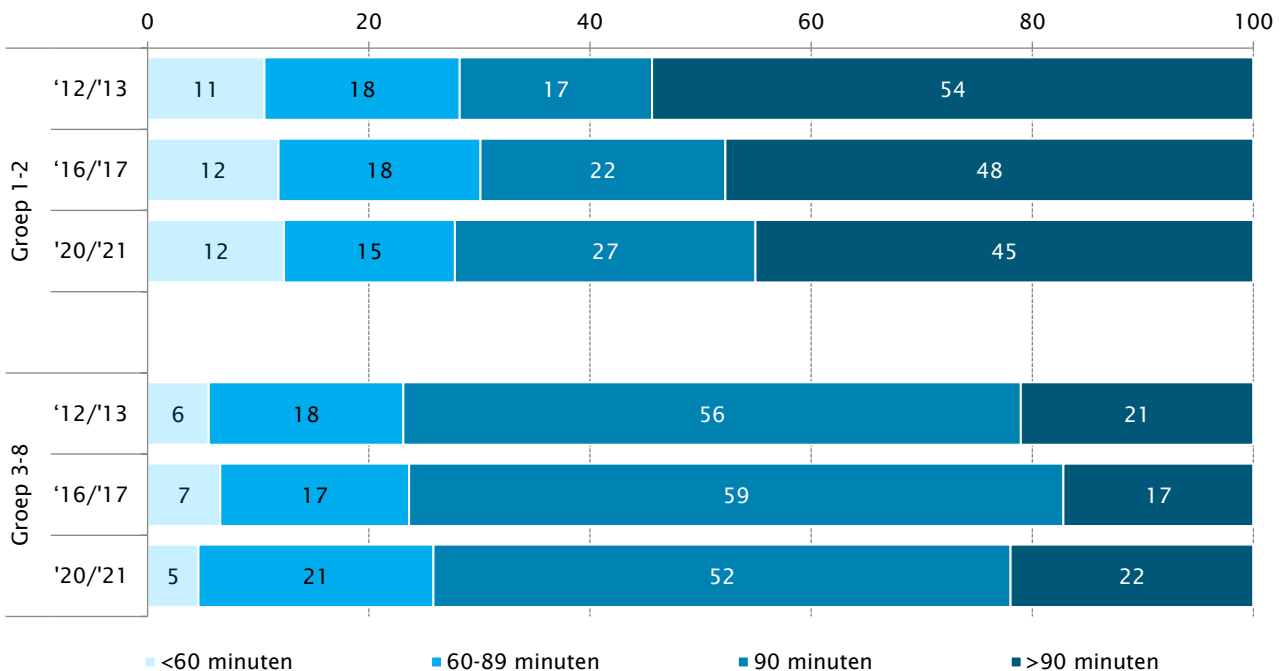


Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2013, 2017 en 2021.

Ingeroosterde lestijd

In het schooljaar 2020/2021 is de ingeroosterde lestijd bewegingsonderwijs per week gemiddeld 119 minuten (met een spreiding van 63 minuten) voor groep 1-2 en 91 minuten (spreiding 24 minuten) voor groep 3-8 (niet in figuur). De gemiddelde lestijd per week is in groep 1-2 gestegen ten opzichte van 2017 (113 minuten per week) en komt weer in de buurt van de situatie in 2013 (121 minuten per week). In groep 3-8 is de lestijd per week nagenoeg gelijk gebleven aan 2013 (91 minuten per week) en 2017 (89 minuten per week). In figuur 2.2 is te zien dat de helft van de scholen in groep 3-8 90 minuten voor bewegingsonderwijs inroostert (52%) en dat er in groep 1-2 meer variatie tussen scholen is in lestijd.

Figuur 2.2 Ingeroosterde lestijd per week voor bewegingsonderwijs in 2012/2013 (n=1.083), 2016/2017 (n=788) en 2020/2021 (n=839, in procenten)

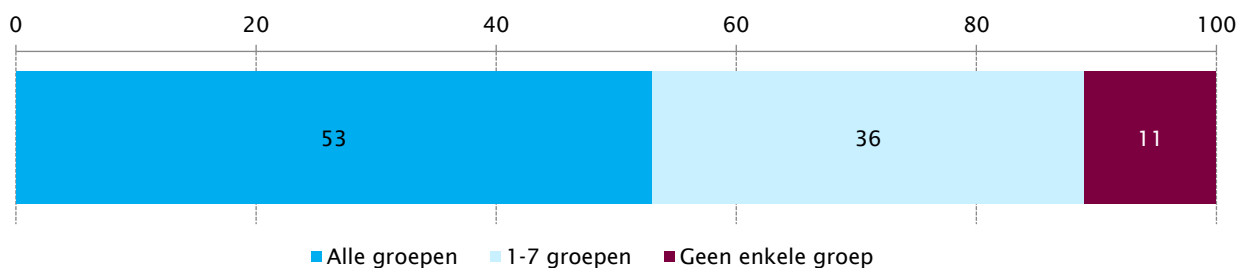


Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2013, 2017 en 2021.

- Op scholen waar alleen vakleerkrachten bewegingsonderwijs geven (91 minuten) of een combinatie van vak- en groepsleerkrachten (93 minuten) in groep 3-8 wordt meer lestijd voor bewegingsonderwijs ingeroosterd dan op scholen waar alleen groepsleerkrachten het bewegingsonderwijs verzorgen (87 minuten). In groep 1-2 wordt juist minder tijd per week aan bewegingsonderwijs besteed als alleen een vakleerkracht het bewegingsonderwijs verzorgt (105 minuten) ten opzichte van alleen groepsleerkrachten (129 minuten) of een combinatie van vak- en groepsleerkrachten (130 minuten).
- Op openbare scholen (128 minuten) en rooms-katholieke scholen (118 minuten) wordt in groep 1-2 gemiddeld per week meer bewegingsonderwijs ingeroosterd dan op protestants-christelijke scholen (103 minuten). Hetzelfde geldt voor groep 3-8: op openbare scholen (94 minuten) en rooms-katholieke scholen (92 minuten) meer dan op protestants-christelijke scholen (86 minuten).
- In groep 1-2 wordt op scholen in het noorden van Nederland gemiddeld meer tijd per week voor bewegingsonderwijs ingeroosterd (150 minuten per week) dan in de overige delen van Nederland (107-123 minuten).
- In groep 3-8 wordt op scholen in de drie grote steden Amsterdam, Rotterdam en Den Haag (plus randgemeenten) (101 minuten) en in het noorden van Nederland (97 minuten) gemiddeld meer tijd per week voor bewegingsonderwijs ingeroosterd dan in het westen (90 minuten), oosten (88 minuten) en zuiden (89 minuten) van Nederland.

Vanaf 2023 moeten alle scholen verplicht in alle groepen minimaal twee lesuren per week bewegingsonderwijs geven (totaal 90 minuten). In 2020/2021 voldoet 53 procent van de scholen aan deze eis voor alle groepen (figuur 2.3). In figuur 2.2 is zichtbaar dat ongeveer drie kwart van de scholen minimaal 90 minuten bewegingsonderwijs aanbiedt. Het aandeel scholen dat aan de wettelijke verplichting voldoet ligt lager, om twee redenen: 1) er zijn scholen die één les van 90 minuten aanbieden en daarmee niet aan de eis van twee lesuren voldoen; 2) van de 47 procent scholen die niet voldoen biedt 36 procent wel in minimaal één groep, maar niet in alle groepen, minimaal twee lesuren per week aan. 11 procent van de scholen biedt in geen van de acht groepen minimaal twee lesuren per week bewegingsonderwijs aan.

Figuur 2.3 Aantal groepen waarmee scholen aan de aankomende wettelijke verplichting van minimaal twee lesuren bewegingsonderwijs per week voldoen (n=839, in procenten)

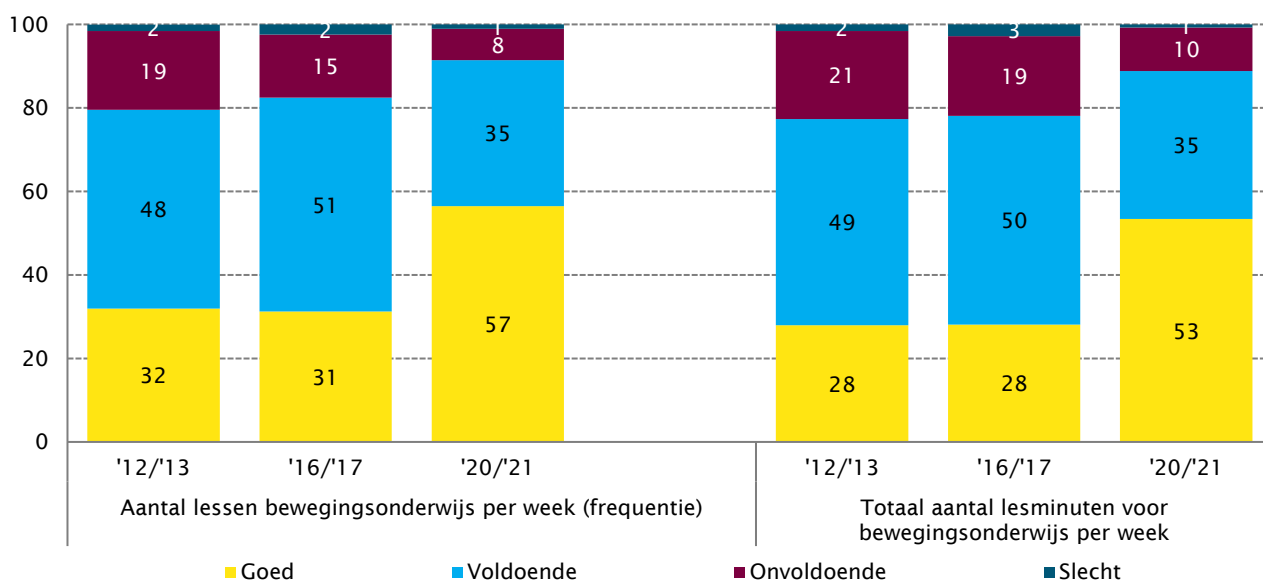


Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2021.

2.2 Tevredenheid met lestijd

Ruim de helft van de schoolleiders beoordeelt het aantal lessen per week (57%) en het totale aantal lesminuten per week (53%) voor bewegingsonderwijs als goed (figuur 2.4). De overige schoolleiders beoordelen dit veelal als voldoende. In vergelijking met eerdere jaren zijn de beoordelingen van schoolleiders significant vaker 'goed' en significant minder vaak 'onvoldoende' of 'slecht'.

Figuur 2.4 Beoordeling schoolleiders van lesfrequentie en lestijd in 2012/2013 (n=1.083), 2016/2017 (n=788) en 2020/2021 (n=839, in procenten)



Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2013, 2017 en 2021.

- Op scholen waar alleen vakleerkrachten of een combinatie van vak- en groepsleerkrachten het bewegingsonderwijs verzorgen, beoordelen schoolleiders het aantal lessen bewegingsonderwijs per week vaker als goed (respectievelijk 64% en 57%) dan op scholen waar alleen groepsleerkrachten het bewegingsonderwijs verzorgen (43%).
- Hetzelfde geldt voor het totale aantal lesminuten bewegingsonderwijs per week: op scholen waar alleen vakleerkrachten of een combinatie van vak- en groepsleerkrachten het bewegingsonderwijs verzorgen, beoordelen schoolleiders dit vaker als goed (respectievelijk 59% en 55%) dan op scholen waar alleen groepsleerkrachten het bewegingsonderwijs verzorgen (41%). Een mogelijke verklaring is dat op scholen met vakleerkrachten gemiddeld meer lestijd per week voor bewegingsonderwijs is ingeroosterd (paragraaf 2.1).

3. Bevoegdheid leerkracht bewegingsonderwijs

In dit hoofdstuk staat centraal met welke bevoegdheid leerkrachten het bewegingsonderwijs verzorgen en hoe dit georganiseerd is. Er zijn verschillende soorten bevoegdheid waarmee bewegingsonderwijs gegeven mag worden. Voor het lesgeven aan groep 1-2 is elke afgestudeerde van de pabo bevoegd, ook voor het vak bewegingsonderwijs.

Bij de groepen 3 t/m 8 kan onderscheid worden gemaakt in de volgende bevoegdheden:

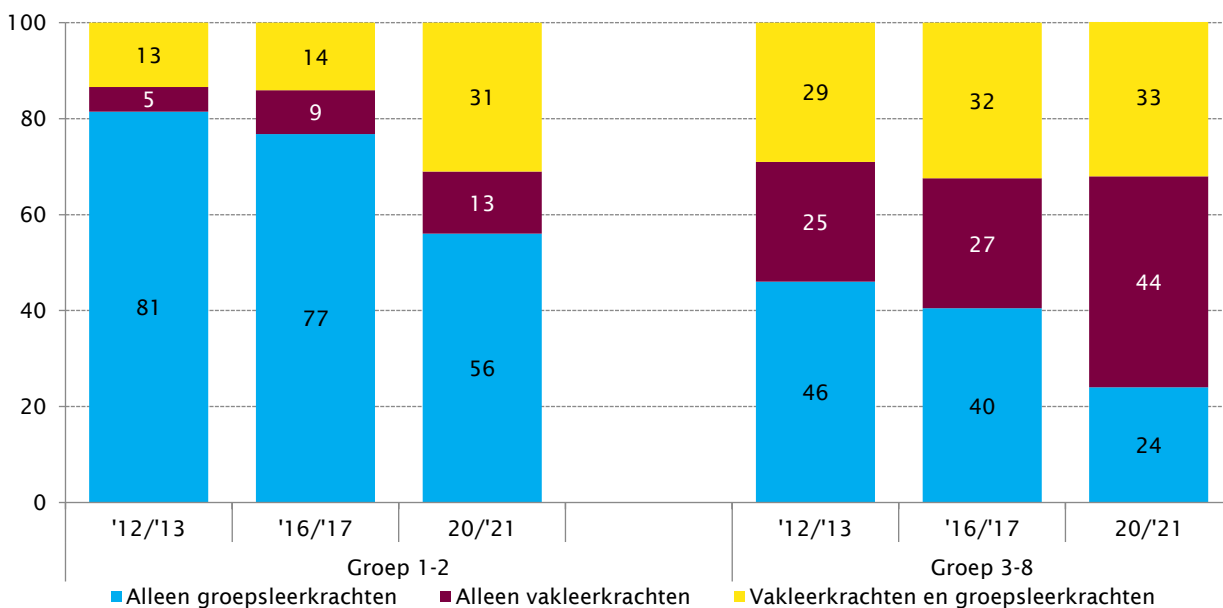
- Een gespecialiseerde bevoegdheid als vakleerkracht Lichamelijke Opvoeding. Dit betreft de afgestudeerden van een Academie voor Lichamelijke Opvoeding (ALO).
- Een oude brede bevoegdheid: groepsleerkrachten die voor 2005 zijn afgestudeerd aan een pabo zijn eveneens bevoegd tot het geven van bewegingsonderwijs aan de groepen 3 t/m 8.
- Nieuwe brede bevoegdheid: groepsleerkrachten die na 2005 aan de pabo zijn afgestudeerd en de aanvullende Leergang Bewegingsonderwijs hebben afgerond.
- Tijdelijke brede bevoegdheid: groepsleerkrachten die na 2005 aan de pabo zijn afgestudeerd en bezig zijn met de aanvullende Leergang Bewegingsonderwijs.

Groepsleerkrachten die na 2005 aan de pabo zijn afgestudeerd en de aanvullende Leergang Bewegingsonderwijs niet hebben gevolgd, zijn niet bevoegd om bewegingsonderwijs te geven aan groep 3 t/m 8.

3.1 Wie verzorgt het bewegingsonderwijs?

In groep 1-2 wordt bewegingsonderwijs bij ruim de helft van de responderende scholen alleen door groepsleerkrachten verzorgd (56%, figuur 3.1). Het aandeel vakleerkrachten is sinds 2016/2017 in alle groepen aanzienlijk gestegen. In groep 1-2 is vooral een stijging zichtbaar in een combinatie van vak- en groepsleerkrachten (van 14% naar 31%). In groep 3-8 is de grootste stijging zichtbaar in het volledig door vakleerkrachten laten geven van bewegingsonderwijs (van 27% naar 44%). In de groepen 3 t/m 8 zet een kwart van de basisscholen alleen groepsleerkrachten in (24%).

Figuur 3.1 Overzicht inzet groepsleerkrachten en vakleerkrachten voor bewegingsonderwijs op groepsniveau in 2012/2013 (n=1.083), 2016/2017 (n=788) en 2020/2021 (n=839, in procenten)



Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2013, 2017 en 2021.

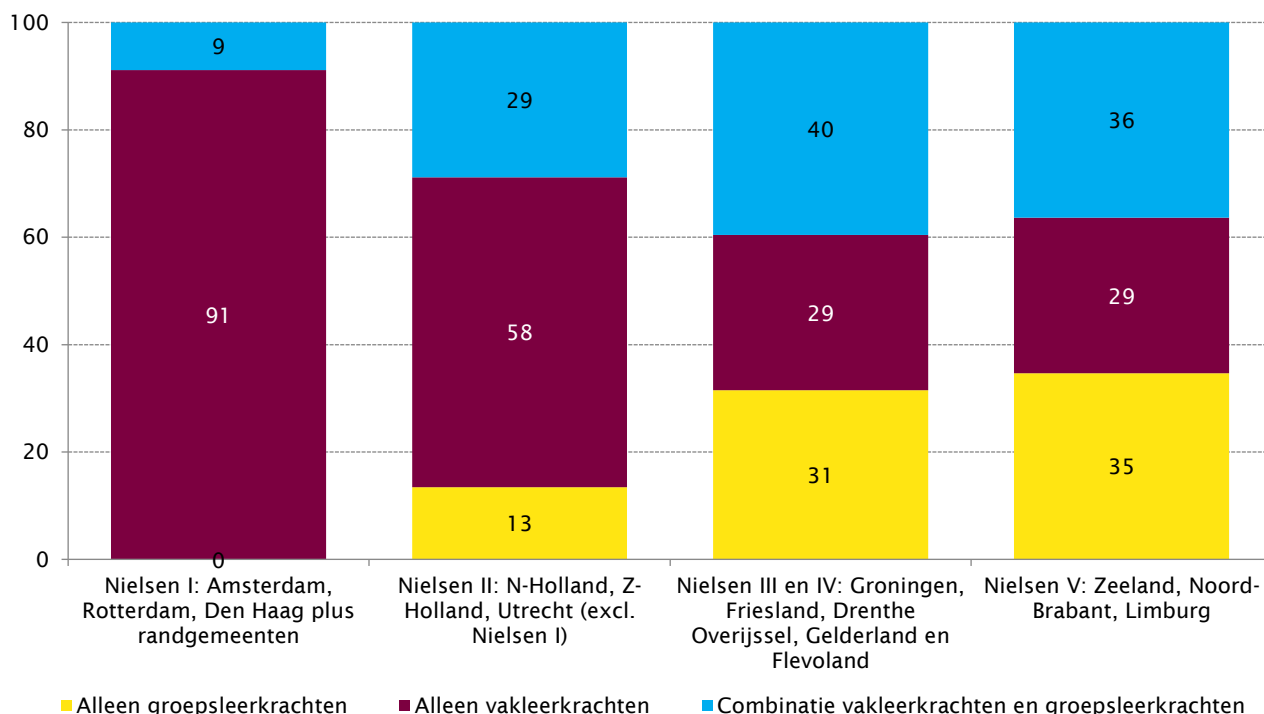
- Bij de groepen 3 t/m 8 worden op openbare (47%) en rooms-katholieke scholen (48%) vaker alleen vakleerkrachten ingezet dan op protestants-christelijke scholen (34%).
- In zeer sterk stedelijke gebieden zetten scholen vaker alleen een vakleerkracht in voor groep 1 en 2 (26%) dan in weinig (8%) en niet-stedelijke gebieden (12%). Voor de groepen 3 t/m 8 liggen deze percentages hoger, maar geldt hetzelfde: in de zeer sterk stedelijke gebieden zetten scholen vaker een vakleerkracht in (78%) dan in de andere gebieden (37% in weinig stedelijk en 25% in niet-stedelijk).
- Op grote scholen (> 200 leerlingen) worden in de groepen 3 t/m 8 vaker alleen vakleerkrachten ingezet (63%) dan op kleinere scholen (< 200 leerlingen, 37%).

Verschillen tussen regio's

De inzet van vakleerkrachten in de groepen 3 t/m 8 verschilt aanzienlijk tussen regio's (figuur 3.2). In de drie grote steden Amsterdam, Rotterdam en Den Haag (plus randgemeenten, cluster I) worden in de groepen 3 t/m 8 voornamelijk alleen vakleerkrachten ingezet (91%). Dit is opvallend meer dan in de andere clusters, met in de noordelijke en zuidelijke provincies de minste inzet van alleen vakleerkrachten (cluster III, IV en V: 29%). Een verklaring hiervoor kan zijn dat in de drie grote steden meer gemeentelijke subsidies beschikbaar zijn om vakleerkrachten te kunnen bekostigen (zie figuur 3.5).

De toename van de inzet van vakleerkrachten ten opzichte van 2017 (figuur 3.1) geldt voor alle regio's (niet in figuur). In regio Noord (cluster III) is de inzet van alleen vakleerkrachten in de groepen 3 t/m 8 toegenomen van 32 procent naar 58 procent, en in regio Zuid (cluster V) van 12 procent naar 29 procent (niet in figuur).

Figuur 3.2 Overzicht inzet leraren voor bewegingsonderwijs in de groepen 3 t/m 8 naar regio (in procenten, n=839)

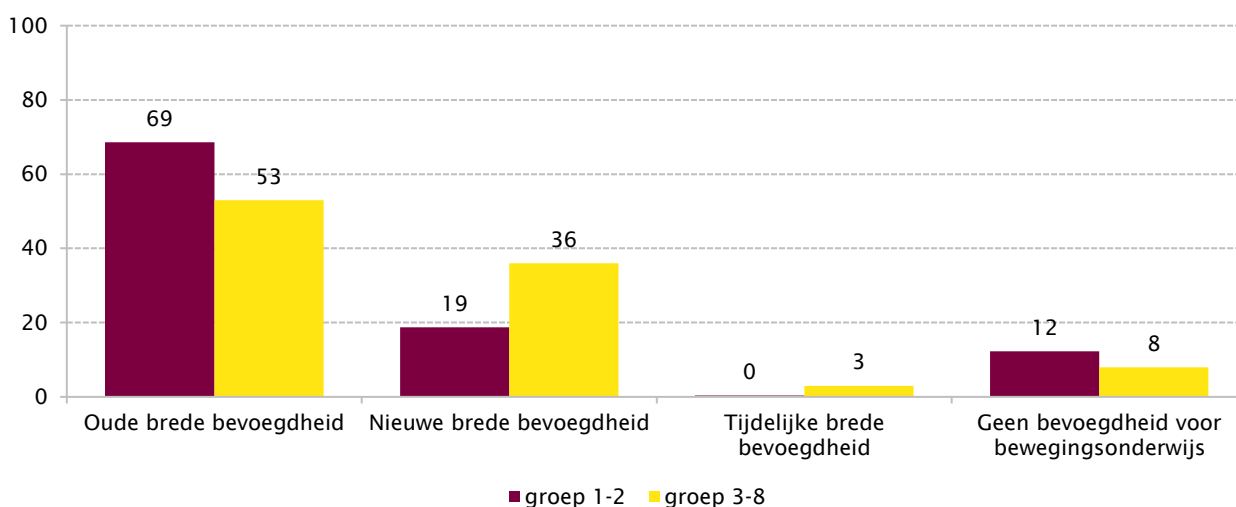


Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2021.

3.2 Bevoegdheid van groepsleerkrachten

Bij een ruime meerderheid van de basisscholen die groepsleerkrachten inzetten voor bewegingsonderwijs, gebeurt dit door leerkrachten met een oude brede bevoegdheid (figuur 3.3). In groep 1-2 heeft 69 procent van de groepsleerkrachten die bewegingsonderwijs verzorgen een oude brede bevoegdheid; in de groepen 3 t/m 8 is dit 53 procent. Dit aandeel is in beide gevallen gedaald sinds 2017 (respectievelijk 85% en 72%). Op ongeveer één van de tien scholen die een groepsleerkracht inzetten voor bewegingsonderwijs, wordt weleens een onbevoegde groepsleerkracht ingezet in groep 1-2 (12%) en in de groepen 3 t/m 8 (8%). Dit percentage is nauwelijks gedaald ten opzichte van 2017.

Figuur 3.3 Bevoegdheid van groepsleerkrachten die bewegingsonderwijs geven aan groep 1-2 (n=714) en groep 3 t/m 8 (n=407) op basisscholen die (alleen) groepsleerkrachten inzetten (in procenten)



Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2021.

De meerderheid van de groepsleerkrachten met oude of nieuwe brede bevoegdheid geeft alleen aan hun eigen groep/klas bewegingsonderwijs (tabel 3.1). 28 procent van de groepsleerkrachten met een nieuwe brede bevoegdheid geeft aan meerdere groepen/klassen bewegingsonderwijs. Van de groepsleerkrachten met een oude brede bevoegdheid geeft maar 15 procent aan meerdere groepen/klassen bewegingsonderwijs.

Tabel 3.1 Wijze waarop groepsleerkrachten met oude brede bevoegdheid (n=588) en nieuwe brede bevoegdheid (n=374) voor bewegingsonderwijs worden ingezet (in procenten)

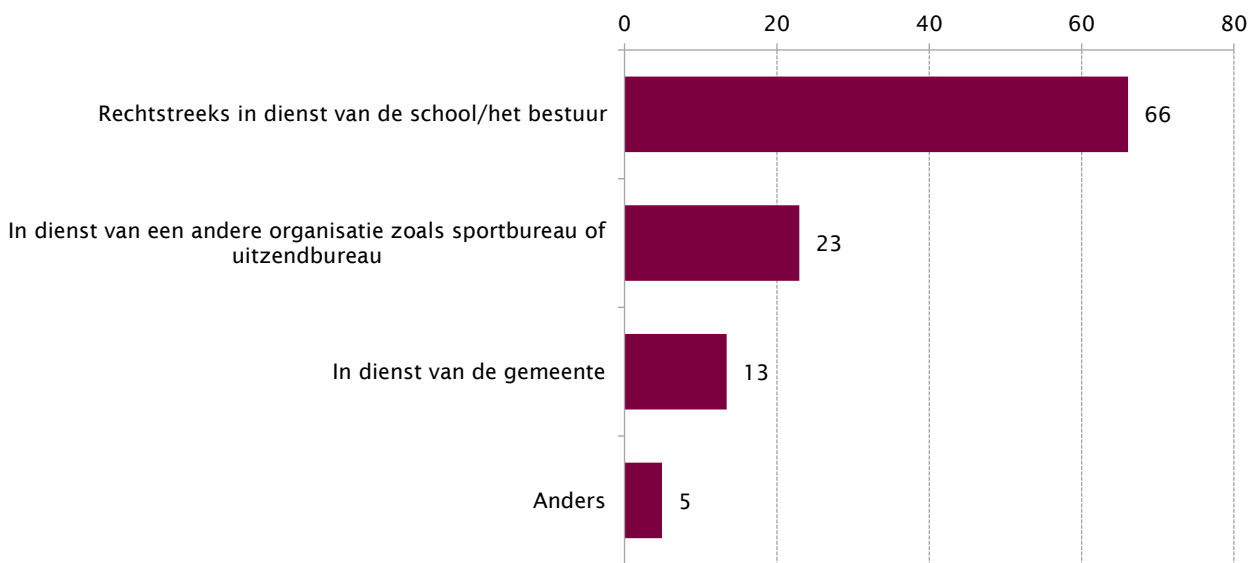
	Groepsleerkrachten met een <u>oude</u> brede bevoegdheid	Groepsleerkrachten met een <u>nieuwe</u> brede bevoegdheid
Geven alleen aan hun eigen groep/klas bewegingsonderwijs	84	71
Geven aan meerdere groepen/klassen bewegingsonderwijs	15	28

Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2021.

3.3 Financiering en aanstelling van een vakleerkracht

Bij een ruime meerderheid van de basisscholen is de vakleerkracht, indien aanwezig, in dienst van de school/het bestuur (66%, tabel 3.2). Dit is ongeveer gelijk gebleven met het schooljaar 2016/2017 (64%). In de drie grote steden Amsterdam, Rotterdam en Den Haag (plus randgemeenten, cluster I) is dit vaker het geval (88%) dan in de andere gebieden (42-75%, niet in figuur). Het percentage vakleerkrachten in dienst van de school neemt toe met de stedelijkheid: van 46 procent in niet-stedelijke gebieden tot 85 procent in zeer stedelijke gebieden. Er is een stijging te zien in het aantal vakleerkrachten dat in dienst is bij een andere organisatie dan de gemeente, zoals een sportbureau of uitzendbureau. In 2016/2017 was dit 18 procent en in 2020/2021 is dit 23 procent.

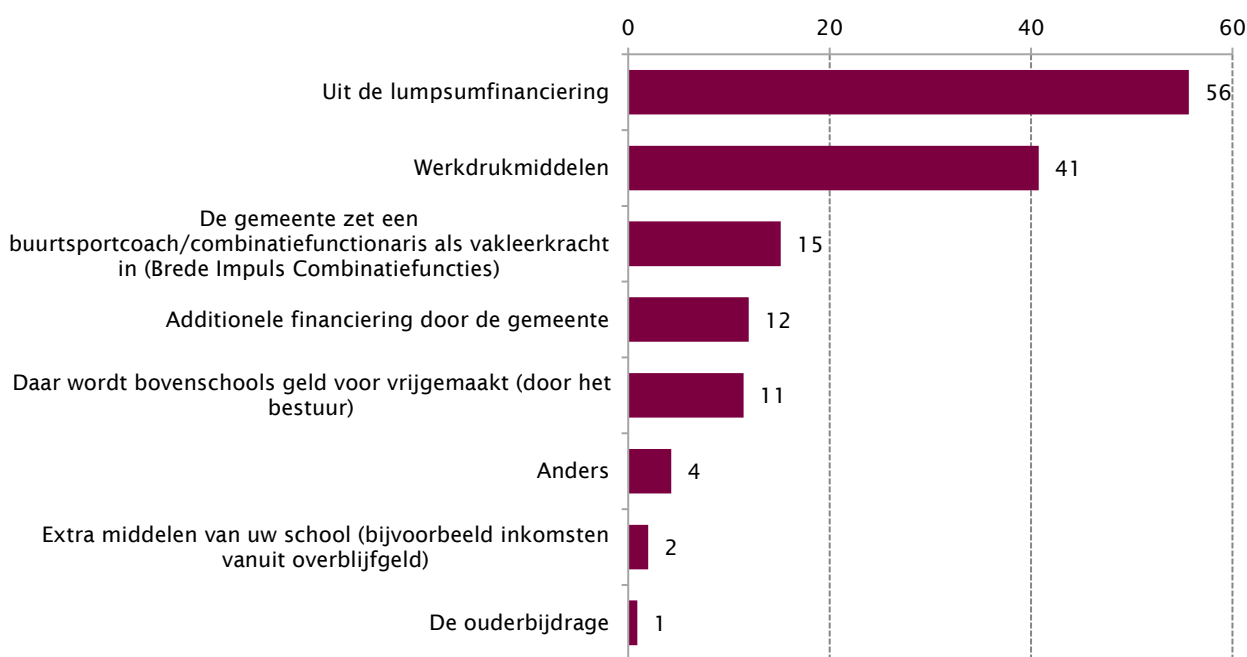
Figuur 3.4 Wijze waarop de aanstelling van de vakleerkracht(en) bewegingsonderwijs, indien aanwezig, op de scholen is georganiseerd (in procenten, n=712)



Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2021.

Ruim de helft van de basisscholen die een vakleerkracht in dienst hebben, financiert dit volledig of gedeeltelijk vanuit de lumpsumfinanciering (56%, figuur 3.5). In 2017 was dit nog 42 procent. Verder is het gebruiken van werkdrummiddelen vanuit de gemeente een veelvoorkomende wijze om een vakleerkracht te financieren (41%). Gekeken naar de drie grote steden Amsterdam, Rotterdam en Den Haag (plus randgemeenten, cluster I) worden vakleerkrachten voornamelijk gefinancierd vanuit de lumpsumfinanciering (79%) en veel minder vanuit werkdrummiddelen (8%). In deze steden wordt, in tegenstelling tot de andere regio's in Nederland, juist veel gebruikgemaakt van additionele financiering vanuit de gemeente (44%, tegen 12% landelijk).

Figuur 3.5 Wijze waarop de aanstelling van vakleerkrachten is gefinancierd (in procenten, meerdere antwoorden mogelijk, n=645)

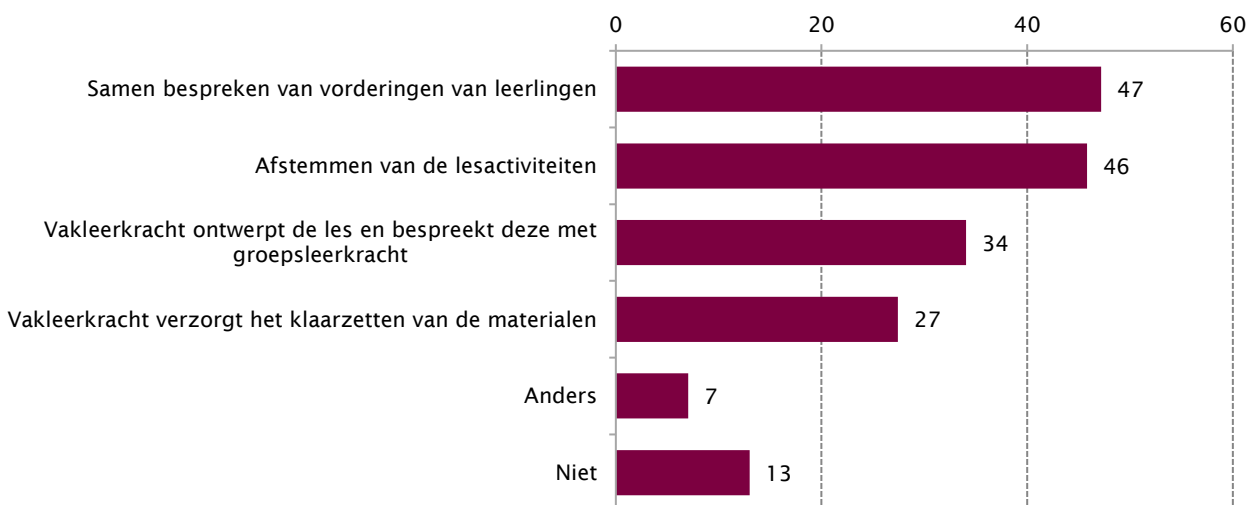


Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2021.

3.4 Organisatie en inzet van (vak)leerkrachten bij bewegingsonderwijs

Op ongeveer één derde van de basisscholen verzorgen zowel de groeps- als de vakleerkrachten het bewegingsonderwijs (31% voor groep 1-2 en 33% voor groep 3 t/m 8). De meest voorkomende manieren waarop groeps- en vakleerkrachten samenwerken voor het bewegingsonderwijs is door samen de vorderingen van leerlingen te bespreken (47%) en de lesactiviteiten af te stemmen (46%). 13 procent van de schoolleiders geeft aan dat er geen samenwerking is tussen de groeps- en vakleerkrachten op het gebied van de lessen bewegingsonderwijs.

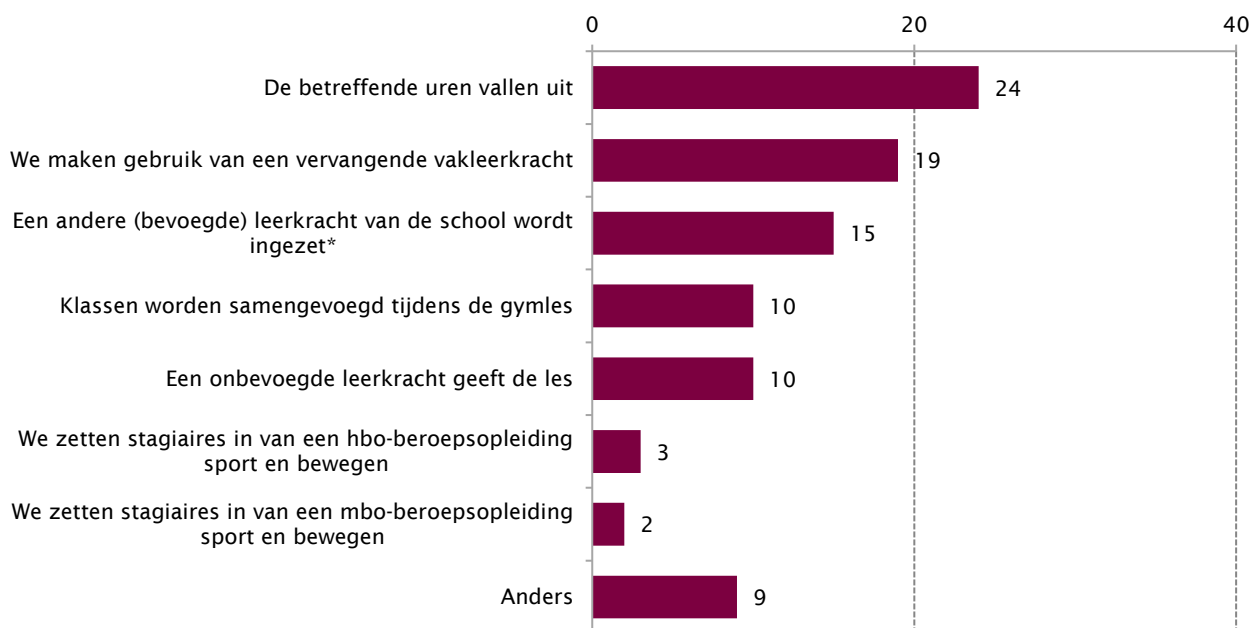
Figuur 3.6 Manieren waarop groeps- en vakleerkrachten samenwerken voor het bewegingsonderwijs (in procenten, n=392, meer antwoorden mogelijk)



Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2021.

Als scholen niet beschikken over een bevoegde leerkracht voor bewegingsonderwijs laat een kwart van de schoolleiders de betreffende uren uitvallen (24%). De daarna het meest genoemde maatregel is gebruikmaken van een vervangende vakleerkracht (19%). Opvallend veel schoolleiders vulden bij de optie 'anders' in dat zij een andere bevoegde leerkracht inzetten, bijvoorbeeld vanuit een andere groep. Daarom is deze optie nagecodeerd (15%). Veel schoolleiders hebben vermoedelijk geredeneerd vanuit een gebrek aan een bevoegde leerkracht voor één klas, in plaats van een gebrek aan bevoegde leerkrachten voor de gehele school. Er wordt in weinig gevallen gebruikgemaakt van stagiaires van een mbo- of hbo-beroepsopleiding sport en bewegen (respectievelijk 3% en 2%).

Figuur 3.7 Maatregelen die genomen worden wanneer een school voor een les bewegingsonderwijs niet beschikt over een bevoegde leerkracht (in procenten, n=839, meerdere antwoorden mogelijk)



Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2021.

* Nagecodeerd

4. Accommodatie voor bewegingsonderwijs

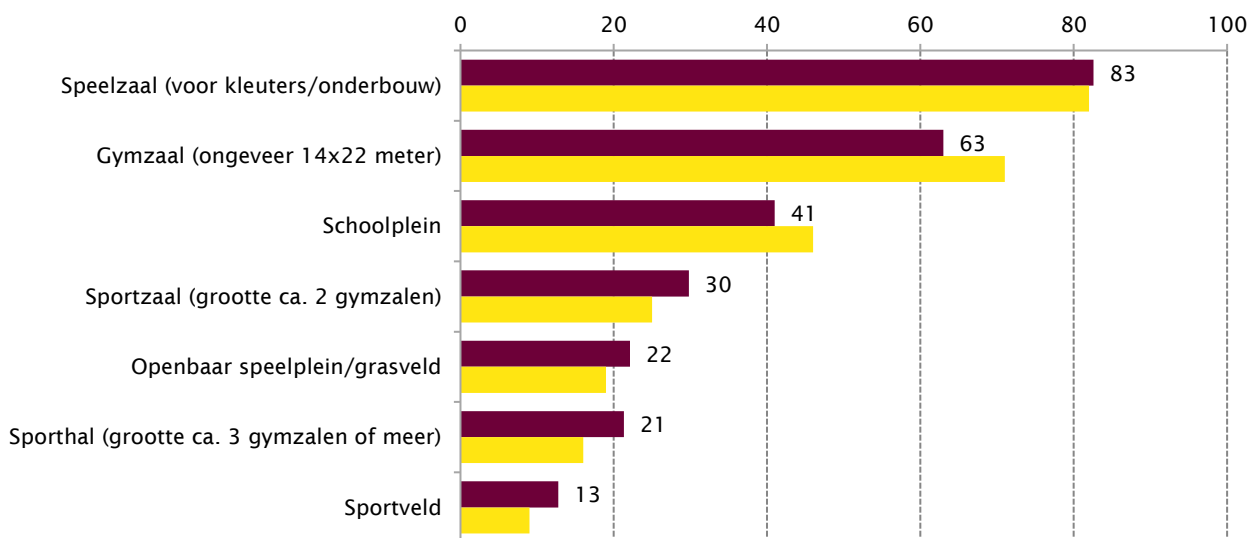
In dit hoofdstuk wordt beschreven welke accommodaties voor bewegingsonderwijs worden gebruikt en welke andere scholen/organisaties van deze voorzieningen gebruikmaken (paragraaf 4.1). Paragraaf 4.2 gaat over de afstand van de school tot de gebruikte accommodaties.

4.1 Gebruik accommodaties voor bewegingsonderwijs

Op meer dan 80 procent van de scholen wordt voor de kleuters/onderbouw de speelzaal structureel voor bewegingsonderwijs gebruikt (83%, figuur 4.1), dit geldt voor alle regio's in Nederland. De gymzaal is daarna de meest structureel gebruikte voorziening (63%), waarbij een daling in gebruik te zien is ten opzichte van het schooljaar 2016/2017 (71%). Met name in de drie grote steden Amsterdam, Rotterdam en Den Haag (plus randgemeenten, cluster I) wordt de gymzaal structureel veel gebruikt (80%, niet in figuur). Sporthallen worden juist meer gebruikt in de noordoostelijke (clusters III en IV, 33% en 21%) en zuidelijke provincies (cluster V, 26%) dan in de drie grote steden (5%).

Het bewegingsonderwijs beweegt zich steeds meer naar buiten. Bewegingsonderwijs op een buitenvoorziening, zoals een sportveld of schoolplein, wordt namelijk ten opzichte van het schooljaar 2016/2017 vaker gedaan. Van een sportveld wordt zowel vaker incidenteel (van 43% naar 54%, niet figuur) als structureel (van 9% naar 13%) gebruikgemaakt, en van een openbaar speelplein/grasveld vaker structureel (van 19% naar 22%). Waarschijnlijk hebben deze verschuivingen te maken met de coronacrisis en de daarvoor geldende maatregelen, waarbij de voorkeur werd gegeven aan sporten en bewegen in de buitenlucht.

Figuur 4.1 Voorzieningen die scholen gebruiken voor het bewegingsonderwijs in 2017 (n=788) en 2021 (% structureel gebruik, n=839)



Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2017 en 2021.

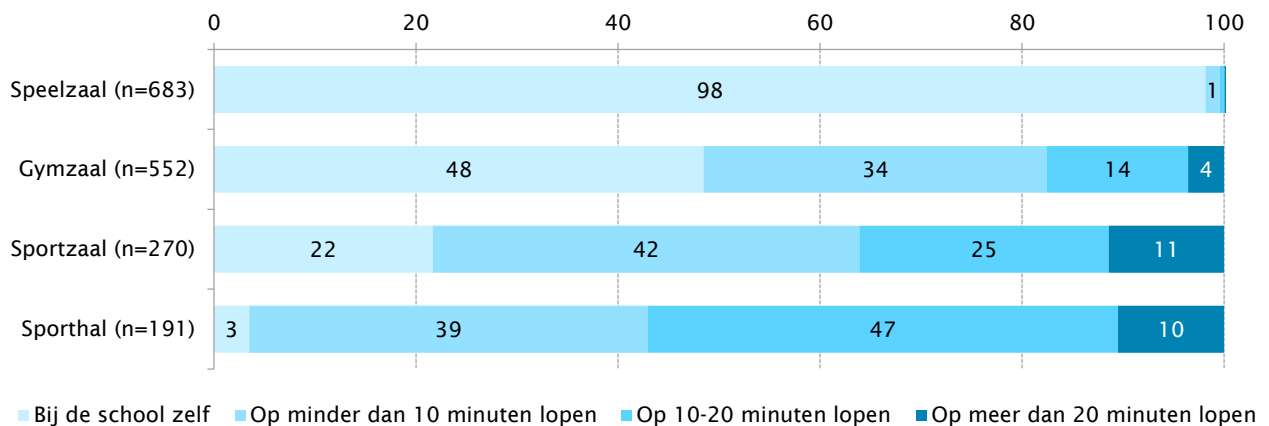
- Scholen waar alleen de groepsleerkrachten bewegingsonderwijs geven maken minder gebruik van de gymzaal (53%) dan scholen waar alleen vakleerkrachten zijn (68%) of een combinatie van vak- en groepsleerkrachten (63%). Op scholen waar alleen de vakleerkracht lesgeeft wordt minder gebruikgemaakt van het schoolplein (33%) dan op scholen waar alleen groepsleerkrachten (53%) of een combinatie van vak- en groepsleerkrachten staan (44%).

- Het schoolplein wordt bij kleinere scholen (< 200 leerlingen) vaker structureel gebruikt voor bewegingsonderwijs (48%) dan op grotere scholen (> 200 leerlingen, 35%).
- In de noordoostelijke (clusters III en IV, 51%) en zuidelijke provincies (cluster V, 44%) wordt vaker gebruikgemaakt van het schoolplein dan in de drie grote steden (cluster I, 21%) en de Randstedelijke regio's (cluster II, 33%). Dit zou kunnen komen omdat in deze regio's meer ruimte is voor een (groter) schoolplein. De gymzaal wordt daarentegen juist meer gebruikt in de drie grote steden (cluster I, 80%) en de Randstedelijke regio's (cluster II, 68%) dan in de noordoostelijke (clusters III en IV, 60%) en zuidelijke provincies (cluster V, 56%).
- In zeer sterk stedelijk gebied wordt meer dan in andere gebieden gebruikgemaakt van een gymzaal (82% versus 53-68%), in matig stedelijk gebieden vaker van een sporthal dan in andere gebieden (35% versus 5-24%) en in niet-stedelijk gebied vaker van een sportveld dan in andere gebieden (21% versus 8-13%).

4.2 Afstand tot accommodatie

Bijna alle basisscholen die een speelzaal voor de kleuters en/of onderbouw gebruiken hebben een speelzaal bij de school zelf (98%). Een gymzaal is bij bijna de helft van de basisscholen bij de school zelf (48%) en bij ruim een derde op minder dan tien minuten lopen (34%). Bij 18 procent van de scholen die een gymzaal gebruiken zijn leerlingen meer dan tien minuten onderweg naar de gymzaal. Dit was in het schooljaar 2016/2017 nagenoeg hetzelfde. Naarmate de accommodatie groter wordt, zijn de afstanden vanaf de basisscholen ook langer. Een grote sporthal is zelden bij de basisschool zelf (3%) en voor één op de tien scholen op meer dan twintig minuten lopen (10%).

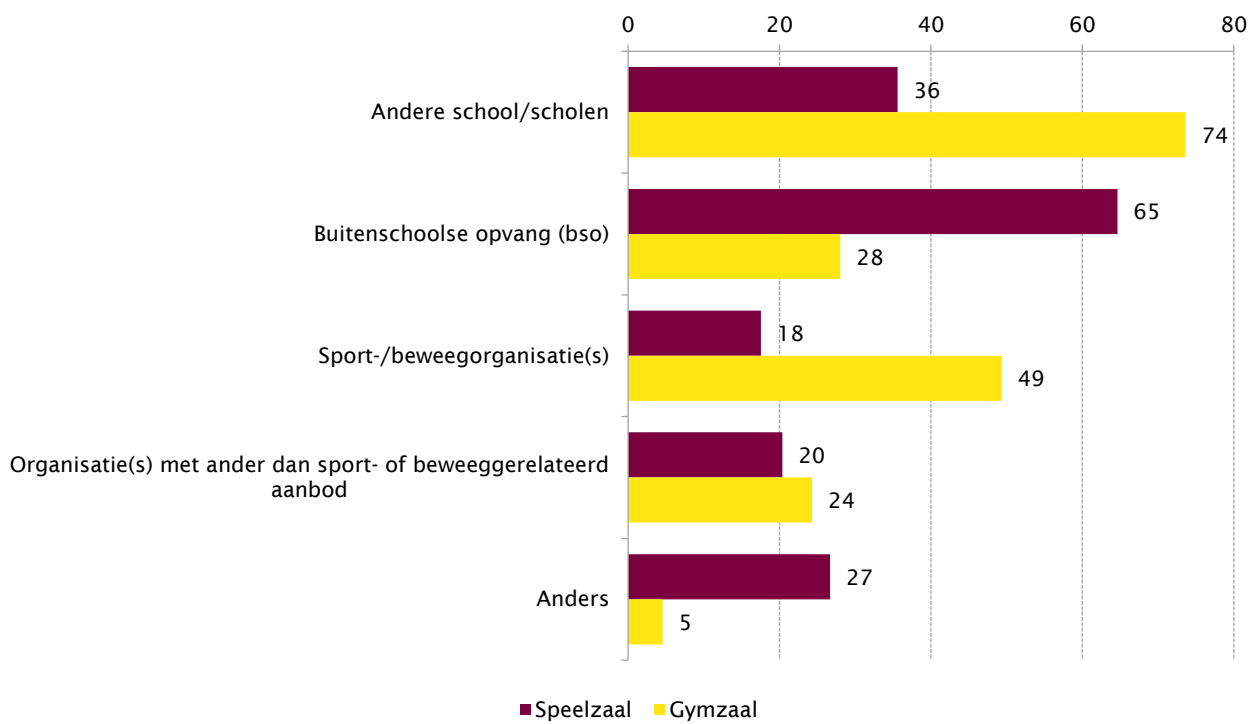
Figuur 4.2 Afstand van de school tot de gebruikte binnensportaccommodatie(s) voor bewegingsonderwijs (in procenten)



Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2021.

Bij zowel de gymzaal (88%) als de speelzaal (39%) maken regelmatig ook andere scholen/organisaties gebruik van de accommodatie (niet in figuur). De speelzaal wordt het meest gebruikt door de buitenschoolse opvang (65%), de gymzaal door sportverenigingen (86%) en andere scholen (74%). Er is dus veelvuldig sprake van meervoudig gebruik van deze onderwijsvoorzieningen. Dit geldt voor alle regio's in Nederland.

Figuur 4.3 Andere scholen/organisaties die gebruikmaken van de speelzaal (n=268) en de gymzaal (n=462, in procenten)



Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2021.

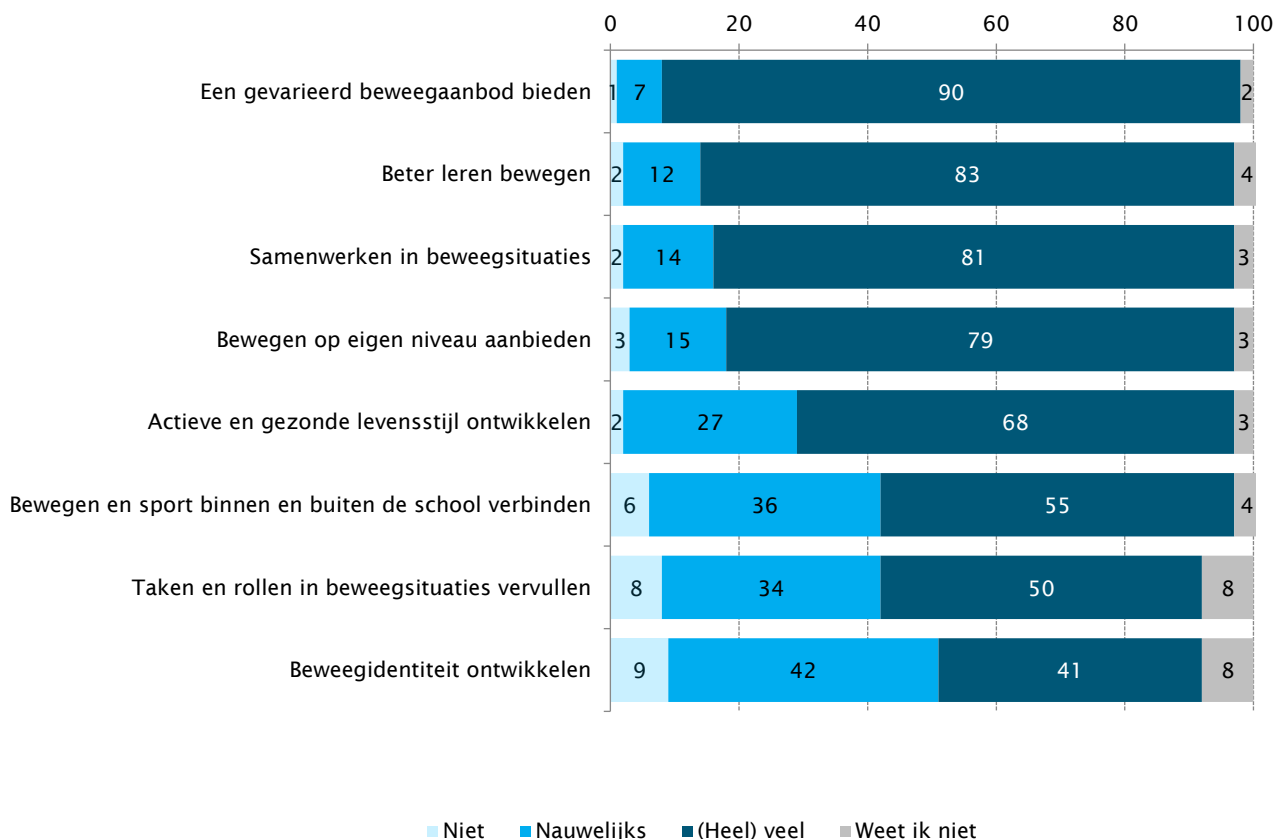
5. Kwaliteit van bewegingsonderwijs

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de mening van schoolleiders over het belang en de kwaliteit van het bewegingsonderwijs. In paragraaf 5.1 wordt uiteengezet welke doelen voor bewegingsonderwijs worden nagestreefd. Bewegingsonderwijs in coronatijd volgt in paragraaf 5.2. De nieuwe wetgeving voor bewegingsonderwijs vanaf 2023 wordt besproken in paragraaf 5.3. In paragraaf 5.4 komt de vakinhoudelijke aanpak van bewegingsonderwijs aan bod, onder meer in hoeverre vorderingen van leerlingen systematisch worden bijgehouden en wordt gewerkt met een lesmethode voor bewegingsonderwijs. De mate waarin leerlingen met extra ondersteuningsbehoefte zorg en aandacht krijgen, komt naar voren in paragraaf 5.5. Paragraaf 5.6 gaat over de signalen voor de kwaliteit van de lessen bewegingsonderwijs en van de leerkracht, en paragraaf 5.7 over ambities en wensen voor het bewegingsonderwijs.

5.1 Doelen bewegingsonderwijs

In de afgelopen jaren aandacht besteed aan een voorstel voor actualisering van de doelen voor bewegingsonderwijs. Hiervoor zijn acht grote opdrachten geformuleerd (zie inleiding en figuur 5.1). Aan bijna alle grote opdrachten heeft minimaal de helft van de scholen (55-92%) het afgelopen schooljaar aandacht besteed (figuur 5.1). Aan de drie opdrachten 'een gevarieerd beweegaanbod bieden' (92%), 'beter leren bewegen' (86%) en 'samenwerken in beweegsituaties' (84%) wordt volgens schoolleiders de meeste aandacht besteed in de praktijk. Aandacht voor het ontwikkelen van een beweegidentiteit krijgt op scholen de minste aandacht (44% (heel) veel).

Figuur 5.1 Mate waarin scholen het afgelopen schooljaar in de praktijk aandacht hebben besteed aan de acht grote opdrachten voor bewegingsonderwijs (in procenten, n=839)



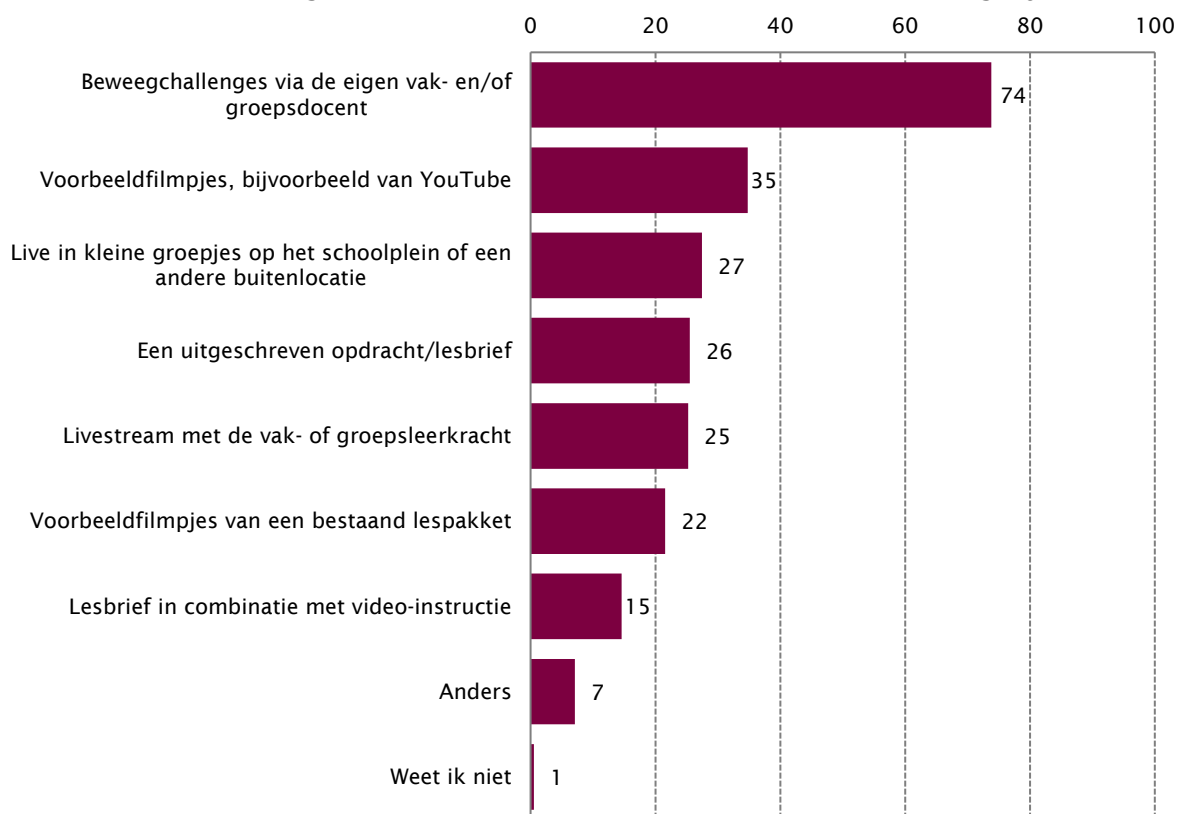
Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2021.

Bewegingsonderwijs in coronatijd

In het schooljaar 2020/2021 zijn scholen een periode dicht geweest in verband met coronamaatregelen in Nederland. Nagenoeg alle schoolleiders geven aan dat de school in die periode alternatieven voor bewegingsonderwijs aanbood (94%). De helft deed dit wekelijks (35%) of minder dan wekelijks (20%), en 38 procent van de scholen meerdere keren per week of dagelijks (38%).

Duidelijk het meest geboden alternatief waren beweegchallenges via de eigen leerkracht (74%, figuur 5.2). Op ruim een derde van de scholen werd gebruikgemaakt van voorbeeldfilmpjes, bijvoorbeeld via YouTube (35%). Op scholen waar alleen groepsleerkrachten het bewegingsonderwijs verzorgen, werd meer gebruikgemaakt van deze voorbeeldfilmpjes (45%) dan op scholen met alleen vakleerkrachten (29%) of een combinatie van vak- en groepsleerkrachten (35%, niet in figuur). Scholen met vakleerkrachten boden vaker beweegchallenges (78%) en een livestream (30%) aan dan scholen met alleen groepsleerkrachten (respectievelijk 59% en 16%).

Figuur 5.2 Alternatieven voor bewegingsonderwijs die scholen boden toen ze dicht waren in verband met coronamaatregelen (in procenten, n=793, meer antwoorden mogelijk)



Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2021.

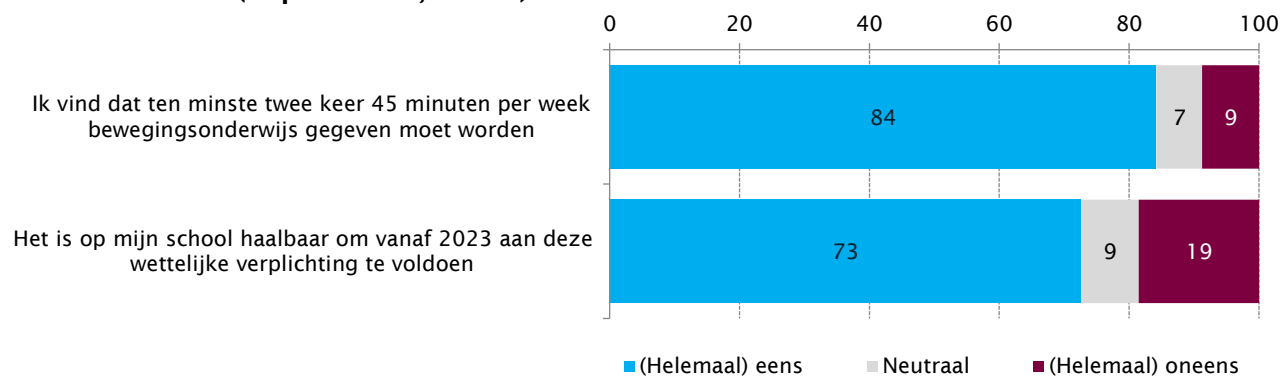
5.2 Nieuwe wetgeving vanaf 2023

In 2020 heeft het parlement een amendement op de Wet Primair Onderwijs aangenomen waardoor alle basisscholen vanaf 2023 per schoolweek ten minste twee lessen per week (totaal minimaal 90 minuten) bewegingsonderwijs moeten aanbieden. Dit geldt voor alle leerjaren.

83 procent van de schoolleiders geeft aan op de hoogte te zijn van deze wetswijziging (niet in figuur). 84 procent is het (helemaal) eens met deze nieuwe wettelijke verplichting en ongeveer drie kwart van de schoolleiders (73%) denkt dat het haalbaar is om vanaf 2023 aan deze verplichting te voldoen (figuur 5.3).

Gekeken naar de denominatie geven schoolleiders van openbare en rooms-katholieke scholen vaker aan dat het haalbaar is om aan deze nieuwe wetgeving te voldoen (79-80%) dan schoolleiders van protestants-christelijke (60%) of overige scholen (65%). Dit is in lijn met de eerdere bevinding dat protestants-christelijke scholen minder lesminuten voor bewegingsonderwijs inroosteren dan openbare en rooms-katholieke scholen.

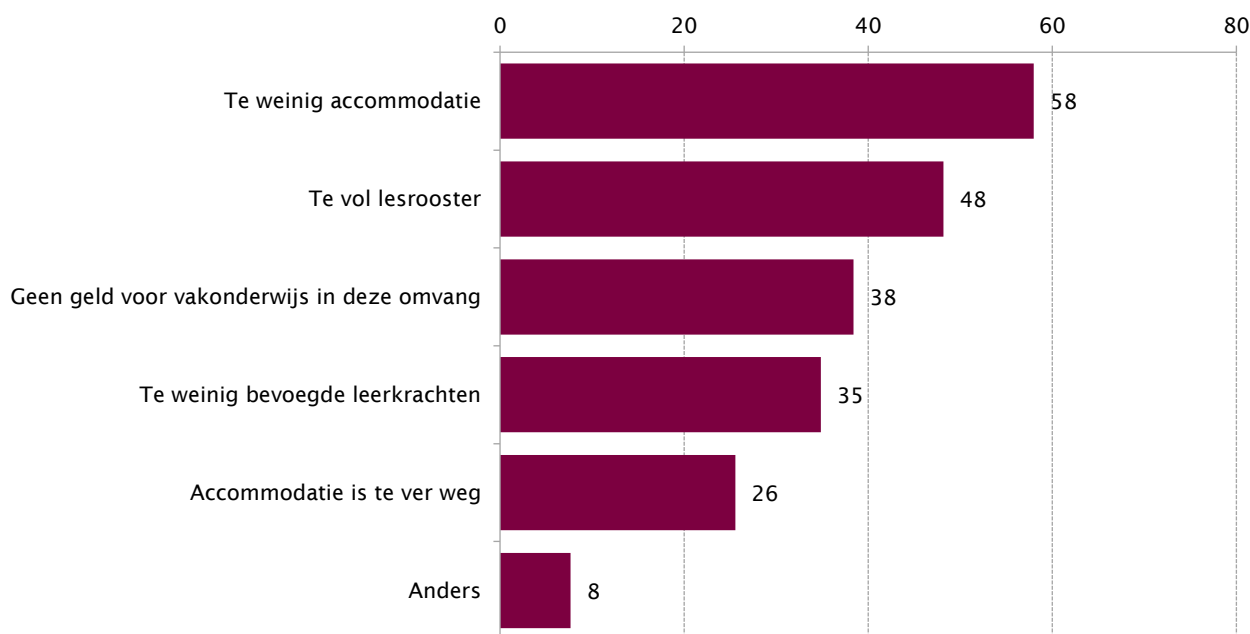
Figuur 5.3 De mate waarin scholen het eens zijn met de wettelijke verplichting en die haalbaar achten (in procenten, n=839)



Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2021.

De schoolleiders die hebben aangegeven dat het op hun school niet haalbaar is om aan de wettelijke verplichting te voldoen (n=157) gaven verschillende redenen waarom dat niet lukt (figuur 5.4). De meest genoemde redenen, die door ruim de helft van deze schoolleiders werden genoemd, zijn te weinig accommodatie (58%) en een te vol lesrooster (48%). Het tekort aan financiële middelen en bevoegde leerkrachten wordt door ruim een derde als belemmering genoemd. Bij een kwart vormt de afstand tot de accommodatie een belemmering.

Figuur 5.4 Redenen van schoolleiders waarom het niet haalbaar is om in 2023 ten minste twee keer per week 45 minuten bewegingsonderwijs aan te bieden (in procenten, n=157)



Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2021.

- Schoolleiders van grote scholen (> 200 leerlingen) geven vaker aan dat zij te weinig accommodatie hebben (78%) dan die van kleinere scholen (< 200 leerlingen, 41%).
- In (zeer) sterk stedelijke gebieden geven scholen vaker aan dat de nieuwe wetgeving niet haalbaar is vanwege te weinig accommodatie (65% en 66%) dan in weinig en niet-stedelijke gebieden (46%).

5.3 Vakinhoudelijke aanpak

In deze paragraaf laten we zien hoe scholen het bewegingsonderwijs inrichten, bijvoorbeeld of gewerkt wordt met een jaarplanning en/of vakwerkplan voor bewegingsonderwijs, welke methode(n) gebruikt wordt en of vorderingen van leerlingen systematisch gevolgd worden met een leerlingvolgsysteem en/of motorische test.

Jaarplanning

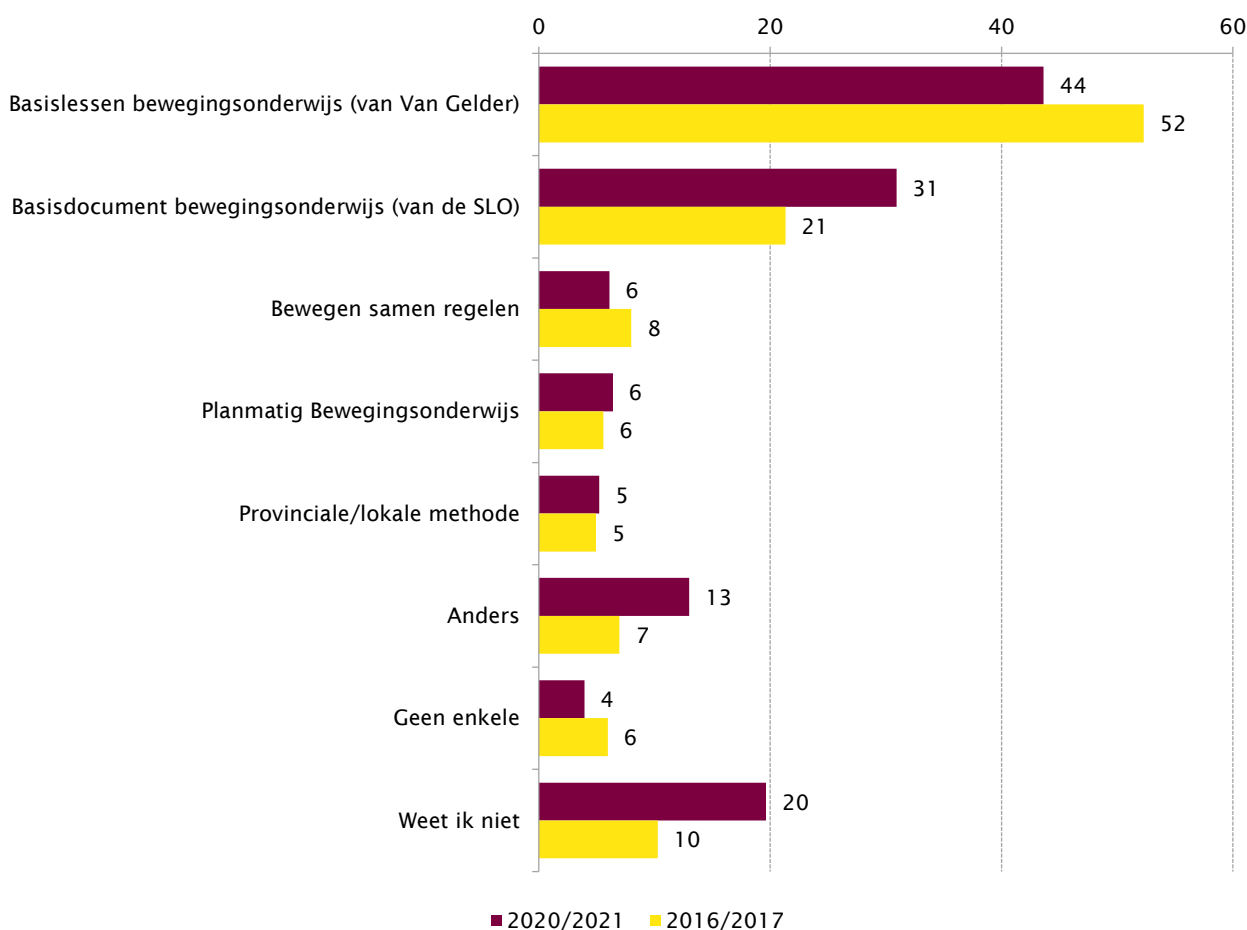
82 procent van de basisscholen heeft een jaarplanning en/of vakwerkplan voor bewegingsonderwijs (niet in figuur). Dit is iets meer dan in het schooljaar 2016/2017 (78%). Basisscholen waar alleen vakleerkrachten bewegingsonderwijs verzorgen, hebben vaker een jaarplanning (89%) dan basisscholen waar alleen groepsleerkrachten bewegingsonderwijs verzorgen (75%). Deze aantallen zijn gestegen ten opzichte van het schooljaar 2016/2017. Naarmate het aantal leerlingen op de school toeneemt, neemt het percentage basisscholen met een jaarplanning voor bewegingsonderwijs ook toe (68-95%). Op scholen met meer dan 400 leerlingen wordt in 95 procent van de gevallen gebruikgemaakt van een vakwerkplan/jaarplanning (niet in figuur).

Lesmethode

Ongeveer drie kwart van de scholen geeft aan een specifieke lesmethode te gebruiken (76%, niet in figuur). Een vijfde geeft aan het niet te weten (20%) en 4 procent geeft aan geen methode te gebruiken. De meest gebruikte lesmethode voor bewegingsonderwijs is 'Basislessen bewegingsonderwijs' (44%, figuur 5.5). Deze methode wordt iets minder gebruikt dan in het schooljaar 2016/2017 (52%). Een derde van de scholen maakt voor de programmering gebruik van het 'Basisdocument bewegingsonderwijs van de SLO' (31%). Dit is met 10 procent gestegen sinds het schooljaar 2016/2017 (21%). Vakleerkrachten die alleen het bewegingsonderwijs aan de groepen 3 t/m 8 verzorgen, maken vaker gebruik van het SLO-basisdocument (37%) dan groepsleerkrachten die alleen het bewegingsonderwijs verzorgen (24%). Dit verschil is kleiner geworden sinds 2016/2017. Groepsleerkrachten maken vaker gebruik van de 'Basislessen bewegingsonderwijs' (59%) dan vakleerkrachten (33%).

Opvallend is dat één op de vijf schoolleiders niet weet welke methode voor bewegingsonderwijs wordt gehanteerd (20%). Dit is verdubbeld sinds het schooljaar 2016/2017: toen was één op de tien schoolleiders hiervan niet op de hoogte.

Figuur 5.5 Ingezette methode voor bewegingsonderwijs in 2017 (n=788) en 2021 (in procenten, n=839, meerdere antwoorden mogelijk)



Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2017 en 2021.

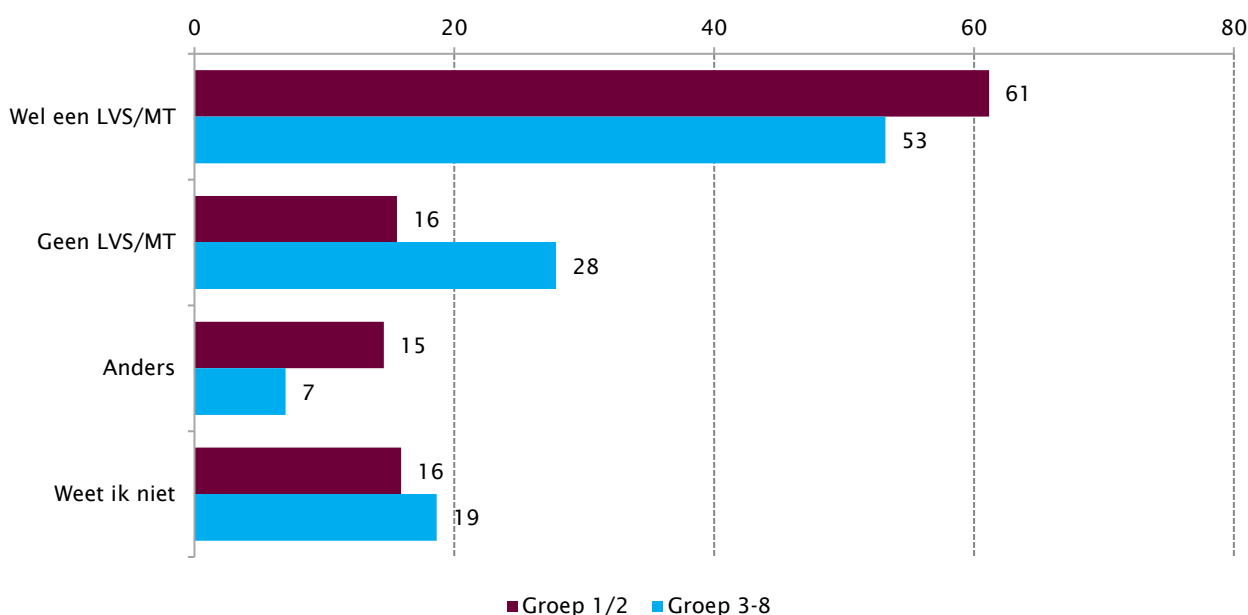
Leerlingvolgsystemen en motorische testen

Op een meerderheid van de basisscholen wordt in groep 1-2 (61%) en/of groep 3-8 (53%) gebruikgemaakt van een leerlingvolgsysteem (LVS) en/of motorische test (MT) om het niveau van leerlingen te bepalen of hun vorderingen bij te houden (figuur 5.6). In totaal gebruikt 79 procent van de scholen één van beide in groep 1-2 en/of groep 3-8 (niet in figuur). 16 procent van de schoolleiders geeft aan geen LVS en/of MT te gebruiken voor groep 1-2 en 28 procent geeft aan deze niet te gebruiken voor de groepen 3-8 (figuur 5.6).

De meest gebruikte variant voor groep 1-2 is een algemeen LVS (45%), dus een systeem dat niet alleen bewegingsonderwijs bijhoudt, maar ook andere schoolonderdelen. Dit gaat om ESIS, KIJK, ParnasSys, OVM, LOGOS of Leerwinst. Van de overige voorgelegde opties⁸ werd de MQ Scan het meest genoemd voor groep 1/2 (8%, niet in figuur); andere werden door maximaal 2 procent van de scholen genoemd. Voor de groepen 3-8 wordt, net als voor groep 1-2, een algemeen LVS het meest gebruikt (32%, niet in figuur) en wordt van de overige voorgelegde opties de MQ Scan het meest genoemd (12%). De andere opties worden bij maximaal 3 procent van de scholen gebruikt. Schoolleiders die aangeven een ander LVS of andere MT te gebruiken, geven meestal aan dat zij een eigen systeem/test hebben ontwikkeld.

⁸ BeweegABC, Bewegen en Spelen/Stimuliz, BLOC-test (HAN beweegttest), Jump-in, KIDSvolgsysteem, MQ Scan, Sportkompas, VolgMij, Volgwijzer!, 4 S-en test.

Figuur 5.6 Gebruik van een leerlingvolgsysteem (LVS) en/of motorische test (MT) bij groep 1-2 en de groepen 3 t/m 8 (in procenten, n=839, meerdere antwoorden mogelijk)

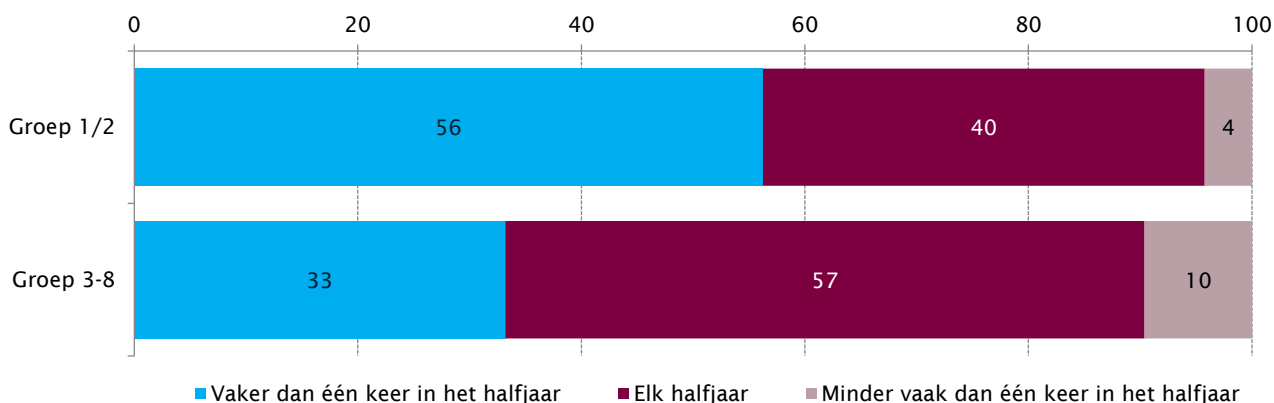


Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2021.

Op scholen waar alleen groepsleerkrachten worden ingezet voor bewegingsonderwijs wordt vaker geen LVS of MT gebruikt voor groep 1/2 (24%) dan op scholen waar bewegingsonderwijs wordt verzorgd door alleen vakleerkrachten (12%) of een combinatie van vak- en groepsleerkrachten (14%). Dit geldt ook voor de groepen 3 t/m 8: er wordt vaker een LVS of MT ingezet op scholen met alleen vakleerkrachten (63%) of een combinatie van vak- en groepsleerkrachten (51%) dan op scholen met alleen groepsleerkrachten (38%).

Het bijhouden van de vorderingen van leerlingen wordt bij de kinderen uit groep 1-2 frequenter gedaan dan bij de kinderen uit de groepen 3 t/m 8 (figuur 5.7). Meer dan de helft van de schoolleiders (56%) geeft aan dit bij groep 1-2 vaker dan halfjaarlijks te doen, terwijl dit bij de groepen 3 t/ 8 maar bij één derde van de scholen het geval is (33%). Bij de groepen 3 t/m 8 geeft de meerderheid (67%) aan dit elk halfjaar te doen of minder.

Figuur 5.7 Frequentie waarmee de vorderingen van de leerlingen worden bijgehouden bij groep 1-2 (n=580) en de groepen 3 t/m 8 (n=460, in procenten)



Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2021.

Het gebruik van een LVS of MT wordt volgens de helft van de schoolleiders niet gestimuleerd vanuit de gemeente (50%, niet in figuur). Ongeveer een kwart geeft aan dat dit wel gestimuleerd wordt vanuit de gemeente (26%), en een kwart geeft aan dit niet te weten (24%).

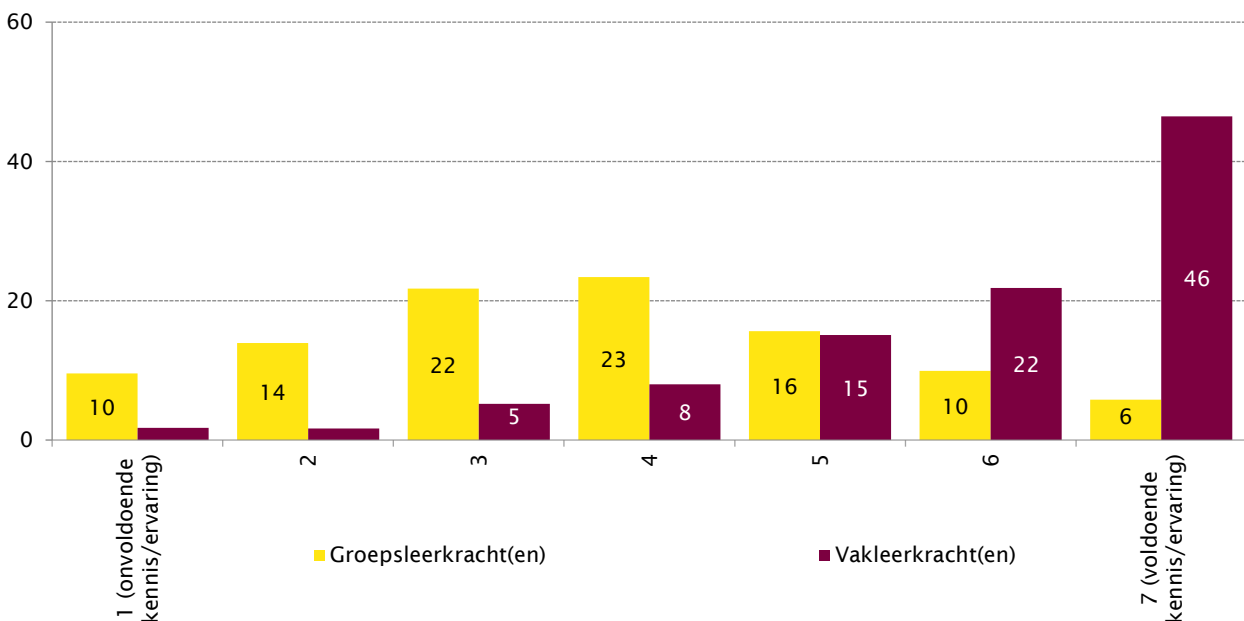
5.4 Zorg voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoefte

Van de responderende schoolleiders geeft 44 procent aan extra ondersteuning te bieden aan kinderen met een motorische achterstand, terwijl 54 procent geen hulp aanbiedt en 2 procent dit niet weet (niet in figuur). Scholen met alleen vakleerkrachten (59%) of een combinatie van vak- en groepsleerkrachten (51%) bieden vaker extra ondersteuning aan leerlingen met een motorische achterstand dan scholen met alleen groepsleerkrachten voor bewegingsonderwijs.

De ondersteuning bestaat voornamelijk uit Motorische Remedial Teaching (MRT, 36%). Dit is bijna verdubbeld sinds 2017 (20%). Op scholen met alleen vakleerkrachten wordt MRT significant vaker aangeboden (42%) dan op scholen waar alleen groepsleerkrachten staan (26%) of een combinatie van vak- en groepsleerkrachten (36%). Slechts enkele scholen bieden ondersteuning door extra gymlessen of -momenten voor deze kinderen (8%) of steunlessen (6%).

Vakleerkrachten zijn volgens schoolleiders beter in staat dan groepsleerkrachten om leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte tijdens bewegingsonderwijs passende ondersteuning te bieden (figuur 5.8). Gemiddeld worden vakleerkrachten door schoolleiders beoordeeld met een 5,8 (op een schaal van 1-7) en groepsleerkrachten met een 3,7. Dit gemiddelde voor vakleerkrachten is nagenoeg hetzelfde gebleven ten opzichte van 2017 (toen 5,9), maar voor de groepsleerkrachten is dit aanzienlijk gedaald, van 4,6 naar 3,7. Van de vakleerkrachten wordt 83 procent tussen de 5 en 7 beoordeeld (op een schaal van 1 tot 7), ten opzichte van 31 procent van de groepsleerkrachten. Bijna een kwart van de groepsleerkrachten wordt met een onvoldoende (1-2) beoordeeld (23%), ten opzichte van 3 procent van de vakleerkrachten. In het schooljaar 2016/2017 werd maar één op de tien groepsleerkrachten als onvoldoende beoordeeld (11%).

Figuur 5.8 Mate waarin groepsleerkrachten (n=722) en vakleerkrachten (n=643) beschikken over voldoende kennis/ervaring om leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte op school te ondersteunen op een schaal van 1 (onvoldoende) tot 7 (voldoende) (in procenten)

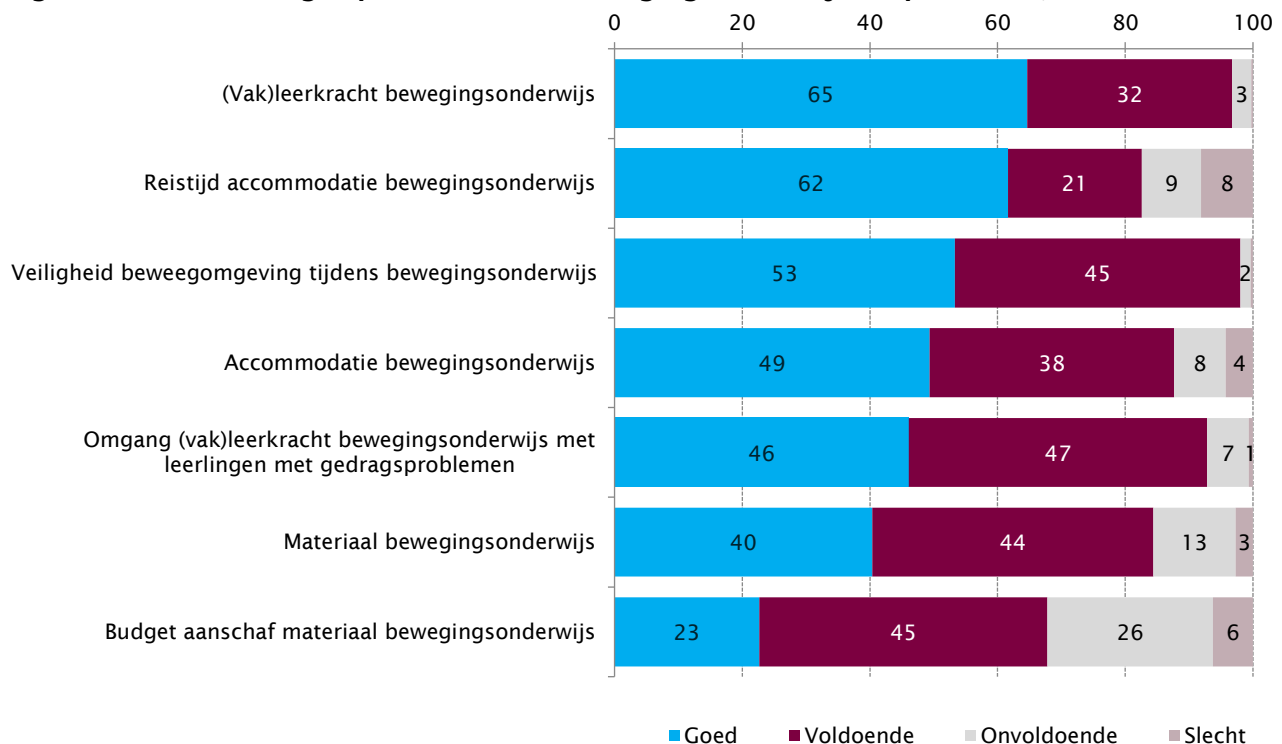


Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2021.

5.5 Signalen over de kwaliteit

Schoolleiders zijn over het algemeen tevreden over de wijze waarop het onderwijsleerproces voor bewegingsonderwijs wordt vormgegeven (figuur 5.9). De meerderheid beoordeelt de verschillende aspecten die bij het bewegingsonderwijs komen kijken, zoals de (vak)leerkracht, de accommodatie, de veiligheid en het materiaal, als voldoende of goed. Hierbij zijn ze het meest tevreden over de (vak)leerkracht bewegingsonderwijs en het minst tevreden over het budget voor de aanschaf van (nieuw) materiaal voor bewegingsonderwijs. Op basisscholen waar het bewegingsonderwijs alleen door groepsleerkrachten wordt verzorgd, wordt de leerkracht bewegingsonderwijs minder vaak als goed beoordeeld dan op scholen waar bewegingsonderwijs door alleen vakleerkrachten of een combinatie van vak- en groepsleerkrachten wordt gegeven. Er kan geen vergelijking worden gemaakt met voorgaande jaren in verband met verschillende vraagstellingen.

Figuur 5.9 Beoordeling aspecten van het bewegingsonderwijs (in procenten, n=839)



Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2021.

Algemene beoordeling

Schoolleiders beoordelen de kwaliteit van het bewegingsonderwijs met het gemiddelde rapportcijfer 7,6. Dit is nagenoeg hetzelfde als in 2017 (7,5). Bijna de helft van de schoolleiders beoordeelt de kwaliteit van het bewegingsonderwijs met een 8 (45%) en 13 procent van de schoolleiders met een 9 of 10. 1 procent van de schoolleiders beoordeelt bewegingsonderwijs met een onvoldoende (< 6). Dit was in 2017 4 procent. Dit betreft scholen waar alleen groepsleerkrachten het bewegingsonderwijs verzorgen.

Schoolleiders van scholen waar alleen een vakleerkracht wordt ingezet of een combinatie van vak- en groepsleerkrachten, beoordelen de kwaliteit van het bewegingsonderwijs allemaal met minimaal een 6. Op scholen waar alleen een vakleerkracht bewegingsonderwijs verzorgt, wordt de kwaliteit beoordeeld met een gemiddelde van 7,9. Schoolleiders van scholen met alleen groepsleerkrachten voor bewegingsonderwijs beoordelen de kwaliteit van bewegingsonderwijs gemiddeld met een 7,0.

5.6 Ambities en wensen

Wensen voor verandering

Schoolleiders willen in elk geval niet minder lestijd per les, minder lessen per week of minder inzet van vakleerkrachten (tabel 5.1). De meerderheid van de schoolleiders wil de lestijd per les en het aantal lessen bewegingsonderwijs per week niet veranderen (resp. 69% en 64%). Inzet van meer vakleerkrachten is de wens van ruim de helft van de schoolleiders (55%).

Tabel 5.1 Wensen van schoolleiders voor veranderingen van het bewegingsonderwijs (in procenten, n=739)

	Meer	Minder	Niet veranderen	N.v.t.
De lestijd per les	23	3	69	5
Het aantal lessen per week	30	1	64	5
De inzet van vakleerkrachten	55	0	37	8

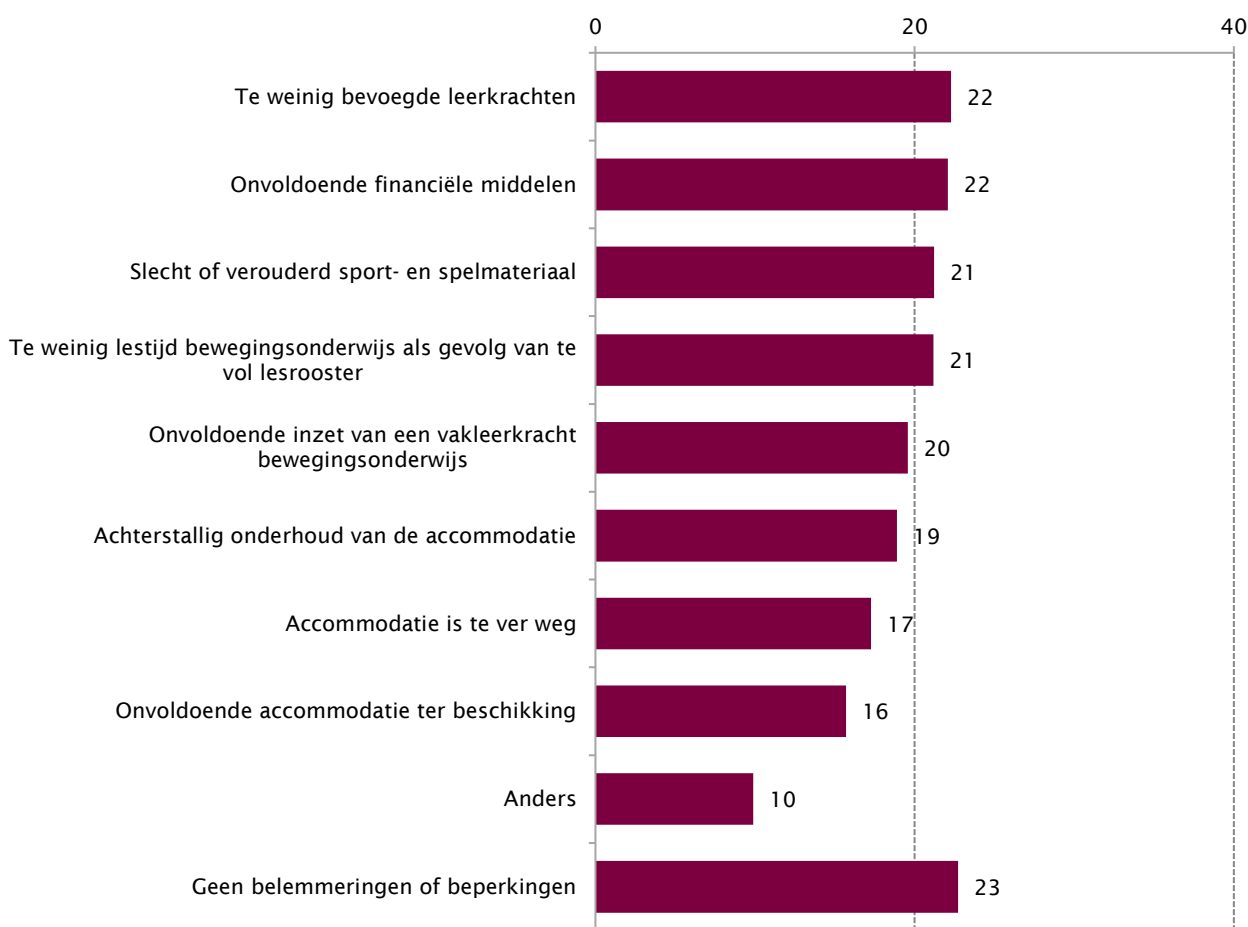
Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2021.

- Wat lestijd per les betreft wensen meer schoolleiders in matig (28%) en (sterk) stedelijke gebieden (26%) meer lestijd dan in weinig (19%) tot niet-stedelijk gebied (17%).
- Schoolleiders die minder dan 60 minuten (42%) of 60-89 minuten (35%) per week voor bewegingsonderwijs inroosteren, geven vaker aan meer lestijd te willen dan schoolleiders die minimaal 90 minuten inroosteren (19%).
- De wens om de inzet van vakleerkrachten te verhogen wordt vaker geuit door schoolleiders die voor bewegingsonderwijs voor de groepen 3 t/m 8 op dit moment alleen groepsleerkrachten (71%) of een combinatie van vak- en groepsleerkrachten (69%) inzetten dan op scholen waar alleen vakleerkrachten staan (36%).

Belemmeringen

Drie kwart van de schoolleiders ervaart belemmeringen en/of beperkingen voor het bewegingsonderwijs (77%, figuur 5.10). De soorten belemmeringen lopen tussen schoolleiders erg uiteen en betreffen zowel belemmeringen die gaan over de inzet van leerkrachten als belemmeringen bij de accommodatie voor het bewegingsonderwijs.

Figuur 5.10 Ervaren belemmeringen en/of beperkingen voor het bewegingsonderwijs (meerdere antwoorden mogelijk, in procenten, n=837)



Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2021.

- Twee derde van de scholen waar alleen een vakleerkracht het bewegingsonderwijs aanbiedt, ervaart één of meer belemmeringen of beperkingen voor het bewegingsonderwijs (66%). Dit is minder dan scholen met een combinatie van vakleerkracht en groepsleerkracht (76%) of alleen groepsleerkrachten (86%) voor bewegingsonderwijs.
- Scholen in noordoostelijke provincies (clusters III en IV) geven, naast onvoldoende financiële middelen (35%), het vaakst aan niet over voldoende inzet van een vakleerkracht bewegingsonderwijs te beschikken (33%). Dit is ook een belemmering voor 29 procent van de scholen in zuidelijke provincies (cluster V). Voor scholen in de drie grote steden (cluster I) en in de Randstedelijke gebieden (cluster II) is dit minder een probleem (resp. 10% en 18%). Dit zijn ook de regio's waar de inzet van vakleerkrachten hoger is dan in de andere regio's (zie figuur 3.2).

6. Sport- en beweegactiviteiten op school

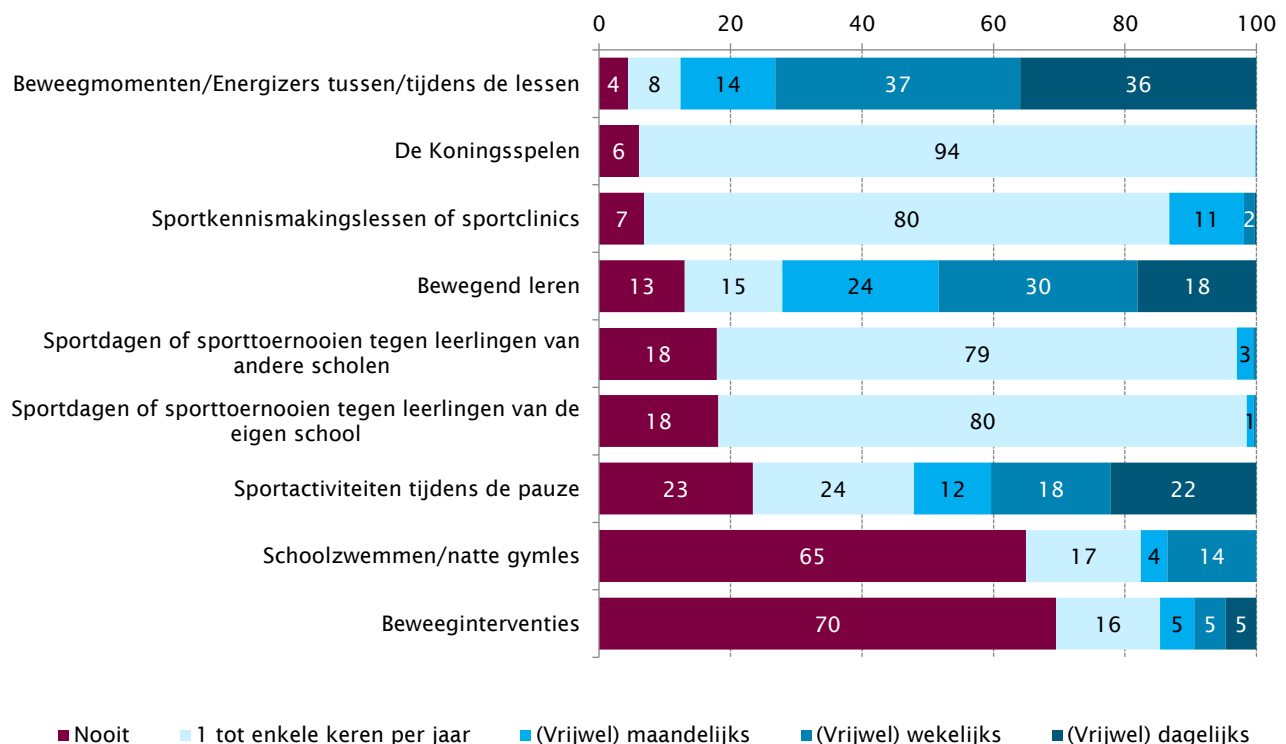
In dit hoofdstuk staan sport- en beweegactiviteiten op school buiten het bewegingsonderwijs centraal, zowel tijdens schooltijd als buiten schooltijd. In de eerste paragraaf wordt ingegaan op de frequentie van sport- en beweegactiviteiten (paragraaf 6.1). Vervolgens wordt ingezoomd op het schoolzwemmen (paragraaf 6.2). Paragraaf 6.3 gaat over de mate van samenwerking met externe partijen in het kader van sport en bewegen.

6.1 Sport en bewegen naast het bewegingsonderwijs

Scholen kunnen sport en bewegen voor de leerlingen aanbieden tijdens schooltijd en buiten schooltijd. De meeste schoolleiders zijn van mening dat alle scholen naast de lessen bewegingsonderwijs andere beweegvormen moeten stimuleren (90%). 6 procent vindt dat geen verantwoordelijkheid voor scholen en 4 procent heeft geen mening.

Tijdens schooltijd organiseren nagenoeg alle scholen (96%) beweegmomenten/energizers tussen of tijdens de lessen, hoewel de frequentie nogal uiteenloopt (figuur 6.1). Ruim een derde past vrijwel dagelijks beweegmomenten in het lesrooster in (36%). Het aandeel scholen dat wekelijks of dagelijks beweegmomenten inpast (73%) is duidelijk gestegen ten opzichte van 2017 (58%, niet in figuur). De meeste scholen nemen deel aan de Koningsspelen (94%) en organiseren minimaal jaarlijks sportkennismakingslessen of sportclinics (93%). Beweginginterventies op school, zoals The Daily Mile of Beweegwijs, worden relatief weinig gebruikt en weinig frequent uitgevoerd. Drie op de tien scholen maken gebruik van beweeginterventies (30%), één op de tien minimaal wekelijks (10%).

Figuur 6.1 Frequentie waarmee leerlingen sport- en beweegactiviteiten aangeboden krijgen tijdens schooltijd (in procenten, n=836)

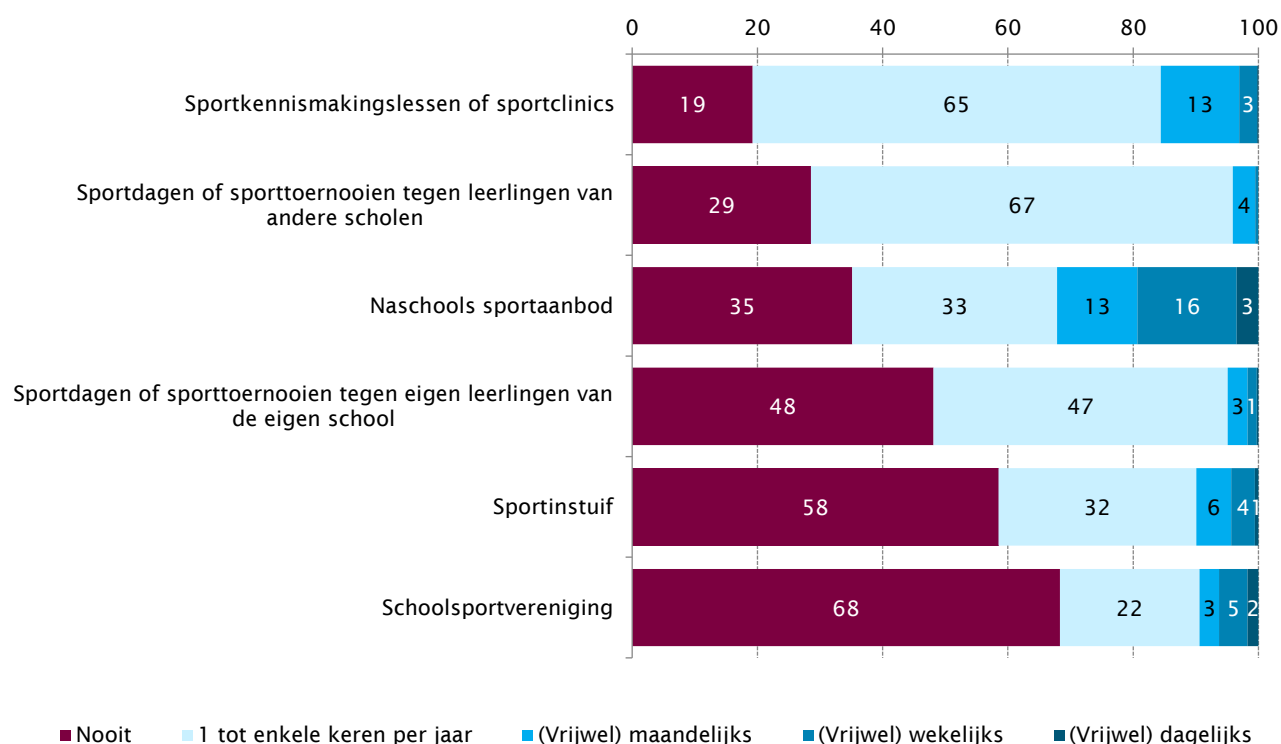


Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2021.

- Op scholen in de drie grote steden (Amsterdam, Rotterdam en Den Haag plus randgemeenten) wordt vaker minimaal jaarlijks schoolzwemmen aangeboden (62%) dan in de andere regio's (24-41%).

Buiten schooltijd organiseren scholen over het algemeen minder frequent sport- en beweegactiviteiten voor leerlingen dan tijdens schooltijd (figuur 6.2). Op de meeste scholen worden wel minimaal jaarlijks sportkennismakingslessen/sportclinics (81%) en/of sportdagen met andere scholen (71%) georganiseerd. Twee derde van de scholen heeft naschools aanbod (65%). De frequentie daarvan loopt uiteen, maar is slechts bij één op de vijf scholen wekelijks of hoger.

Figuur 6.2 Frequentie waarmee leerlingen sport- en beweegactiviteiten aangeboden krijgen buiten schooltijd (n=836)

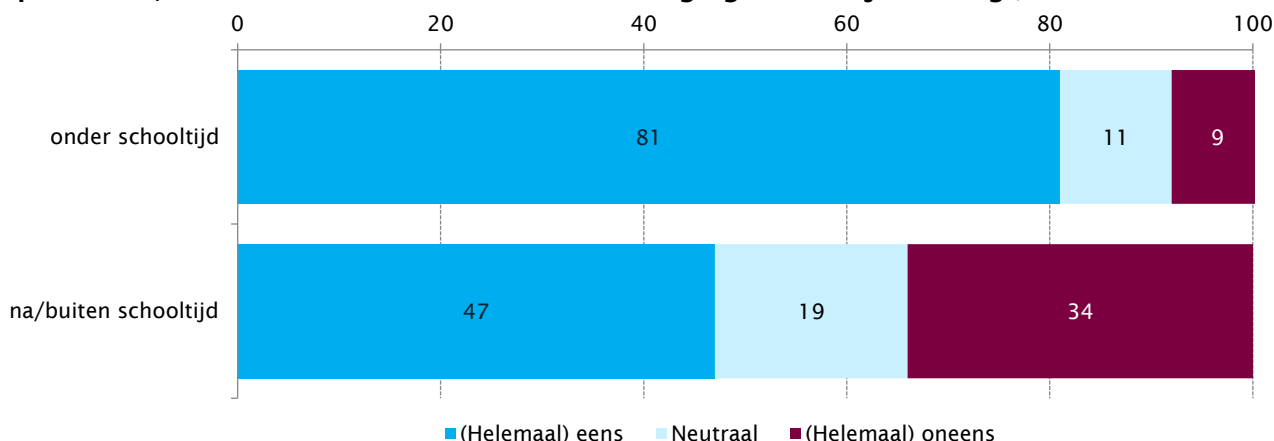


Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2021.

- Op scholen met alleen vakleerkrachten worden vaker minimaal jaarlijks naschoolse sportactiviteiten aangeboden (69%) dan op scholen met alleen groepsleerkrachten (57%).

Op scholen waar minimaal één vakleerkracht het bewegingsonderwijs verzorgt, geven de meeste schoolleiders aan dat de vakleerkracht betrokken is bij sport- en beweegactiviteiten naast het bewegingsonderwijs tijdens schooltijd (81%, figuur 6.3). Bij één op de tien scholen is dit niet het geval (9%). Buiten schooltijd is een vakleerkracht aanzienlijk minder betrokken: dit is bij 47 procent van de scholen het geval.

Figuur 6.3 Schoolleiders over: ‘De vakleerkracht speelt bij ons op een school een grote rol in het initiëren/organiseren/uitvoeren van de sport- en bewegingactiviteiten...’ (n=662, in procenten, als minimaal één vakleerkracht bewegingsonderwijs verzorgt)

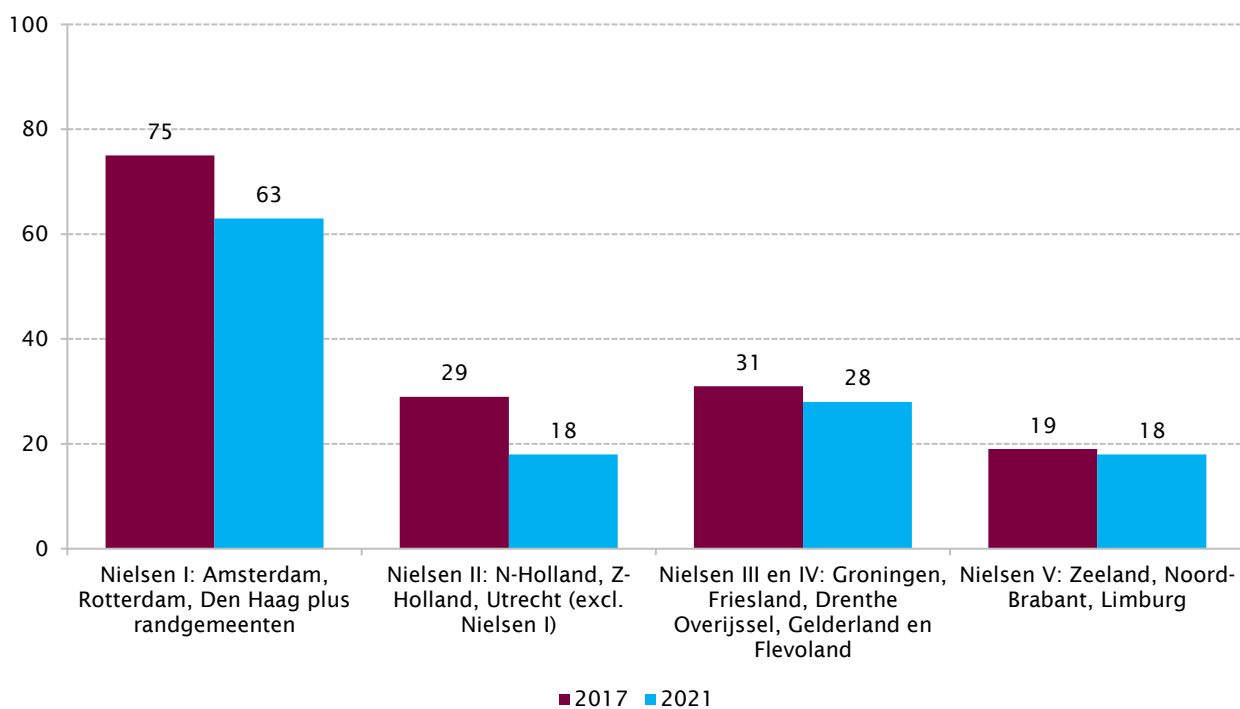


Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2021.

6.2 Schoolzwemmen

Schoolzwemmen wordt in Nederland aangeboden in twee vormen: gericht op het behalen van een zwemdiploma of gericht op kennismaken met water en het verkrijgen van vaardigheden in het water ('natte gymles'). In Nederland is schoolzwemmen geen verplichting.

Figuur 6.4. Aanbod schoolzwemmen in het primair onderwijs in Nederland in 2017 en 2021, naar regio volgens Nielsen-indeling (in procenten, n=839)

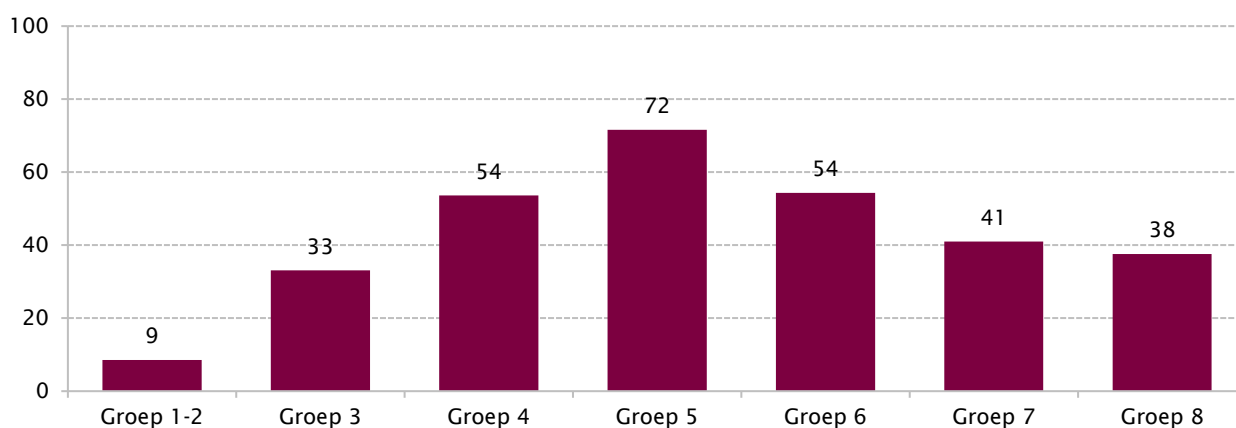


Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2017 en 2021.

Eén op de vier scholen in het primair onderwijs neemt deel aan schoolzwemmen of maakt gebruik van het schoolzwemprogramma van de gemeente (26%, niet in figuur). Dit aanbod ligt iets lager dan in 2017 (31%). In de drie grote steden Amsterdam, Rotterdam en Den Haag (plus randgemeenten, cluster I) wordt op twee derde van de basisscholen zwemles gegeven (63%). Dit percentage ligt aanzienlijk hoger dan in de andere regio's. Vergelijkbare resultaten over het aanbod per regio waren te zien in 2017 (figuur 6.4).

Op de scholen waar schoolzwemmen wordt gegeven, wordt de zwemles in de meeste gevallen als een vervanging voor een les bewegingsonderwijs gezien ('natte gymles', 57%, niet in figuur). Diplomazwemmen wordt minder aangeboden (36%). De scholen die schoolzwemmen aanbieden, doen dat het meest in de middenbouw: groep 5 (73%), gevolgd door groep 4 en groep 6 (beide 54%) (figuur 6.5).

Figuur 6.5 Deelname van groepen 1-8 aan schoolzwemmen (in procenten, n=214)

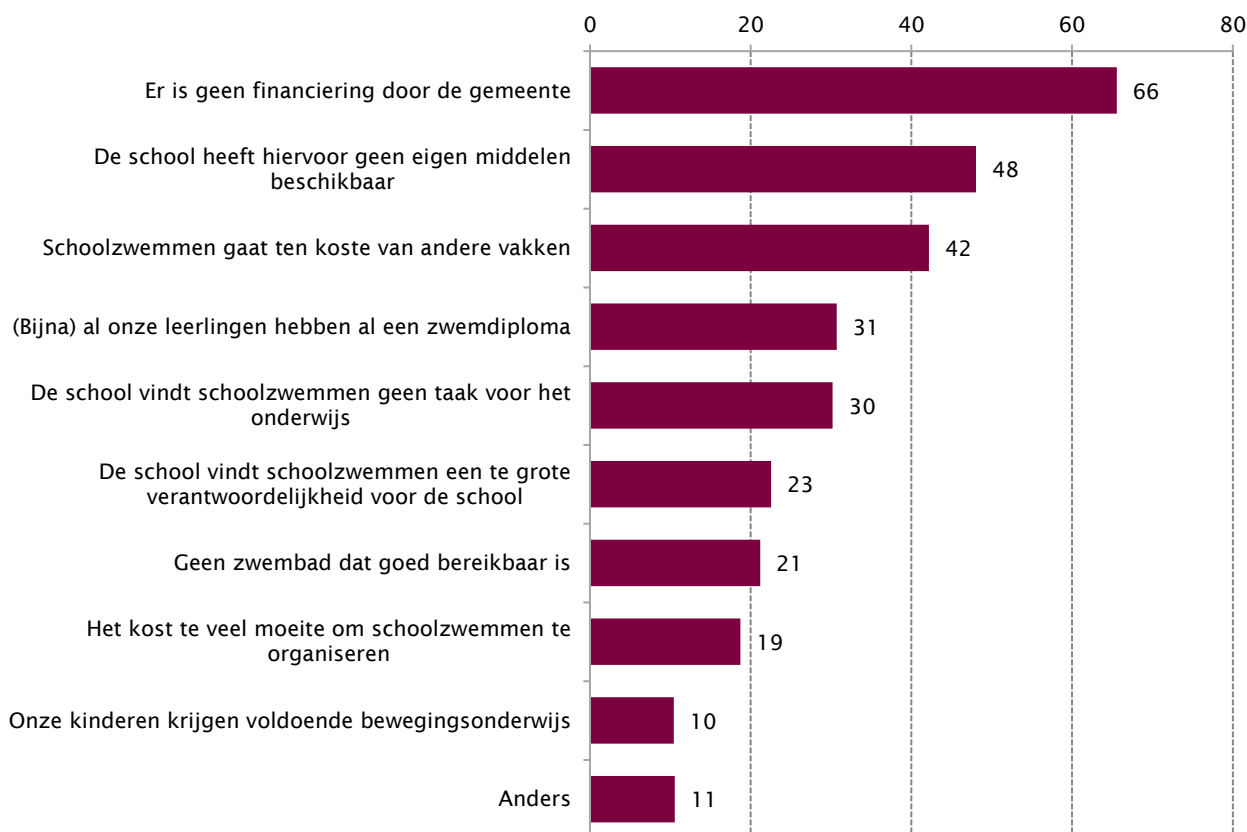


Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2021.

In het algemeen kiezen scholen ervoor om niet het hele jaar schoolzwemmen aan te bieden, maar een aantal weken per jaar. In 2021 wordt gemiddeld 22 weken per jaar schoolzwemmen aangeboden. Dit is iets lager dan in 2017, toen gemiddeld 26 weken per jaar schoolzwemmen werd aangeboden. De frequentie van het schoolzwemmen verschilt per regio. In Amsterdam, Rotterdam en Den Haag (plus randgemeenten) wordt gemiddeld meer weken per jaar schoolzwemmen aangeboden (32 weken) dan in andere regio's van Nederland (18-23 weken).

De scholen die geen schoolzwemmen aanbieden geven daarvoor verschillende redenen (figuur 6.6). De meest genoemde reden om niet deel te nemen is het gebrek aan financiering door de gemeente (66%) of aan eigen middelen van de school voor schoolzwemmen (48%). Dat het zwemmen ten koste gaat van andere vakken (42%) wordt daarna het meest genoemd als reden. De scholen die wel schoolzwemmen aanbieden, geven aan dat zij dit doen omdat dit belangrijk is voor de zwemveiligheid van kinderen (65%, niet in figuur). Dit wordt op afstand gevolgd door de reden dat schoolzwemmen een goed beweegalternatief is voor een les bewegingsonderwijs (49%) en dat kinderen hun zwemdiploma kunnen behalen (45%).

Figuur 6.6 Redenen van schoolleiders om geen schoolzwemmen aan te bieden op hun school (in procenten, n=626, meerdere antwoorden mogelijk)



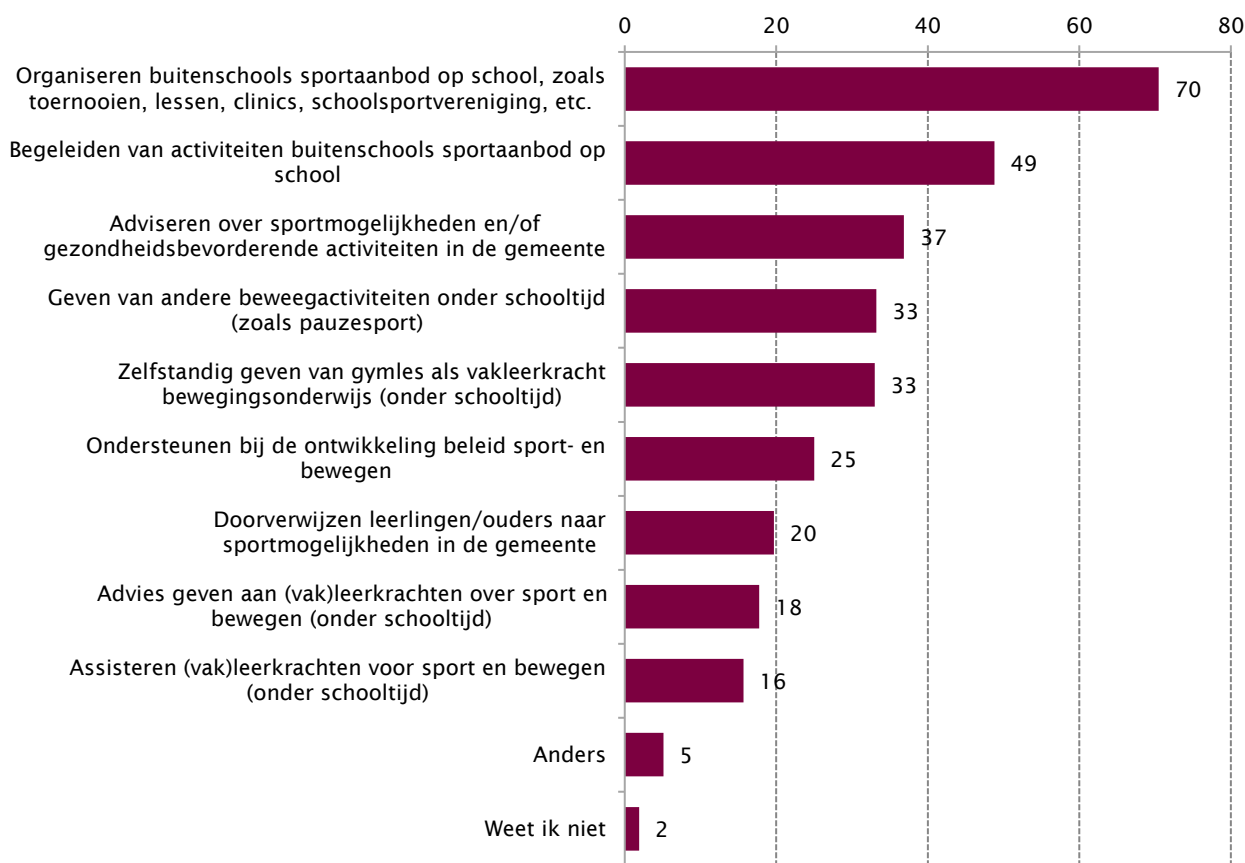
Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2021.

6.3 Samenwerking voor sport- en beweegactiviteiten

Buurtsportcoaches

Op 57 procent van de scholen zijn één of meerdere buurtsportcoaches of combinatiefunctionarissen actief, waarvan 30 procent één tot enkele keren per jaar, 12 procent maandelijks en 15 procent wekelijks (niet in figuur). De taken die buurtsportcoaches op de scholen hebben, kunnen variëren per buurtsportcoach, maar ook per school (figuur 6.7). Op 70 procent van de scholen met een buurtsportcoach wordt deze ingezet voor het organiseren van het buitenschoolse sportaanbod op school, zoals toernooien, lessen en clinics. Volgens de helft van de schoolleiders (49%) wordt de buurtsportcoach ingezet voor het begeleiden van deze activiteiten buiten schooltijd. Bij een derde van de scholen waar een buurtsportcoach actief is geeft deze regulier bewegingsonderwijs. Volgens schoolleiders worden buurtsportcoaches het minst vaak ingezet voor het geven van advies aan vakleerkrachten (18%) of het assisteren van deze vakleerkrachten (16%).

Figuur 6.7 Taken van de buurtsportcoaches die op scholen actief zijn (in procenten, n=466, meerdere antwoorden mogelijk)



Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2021.

91 procent van de schoolleiders beoordeelt de buurtsportcoach die bij hen op school actief is met een voldoende (6 of hoger), waarbij de meeste schoolleiders de buurtsportcoach met een 7 (31%) of een 8 (33%) beoordelen en gemiddeld met een 7,2 (niet in figuur). Volgens de helft van de schoolleiders heeft de buurtsportcoach op hun school ervoor gezorgd dat de sport- en beweegactiviteiten op en rond school zijn uitgebreid (47%, figuur 6.8). Schoolleiders geven aan dat het buitenschoolse sportaanbod door de buurtsportcoaches kwalitatief beter is geworden (43%) en dat de samenwerking en het netwerk met andere organisaties zijn uitgebreid (42%).

Figuur 6.8 Wat hebben de buurtsportcoaches op school opgeleverd? (in procenten, n=409, meerdere antwoorden mogelijk)

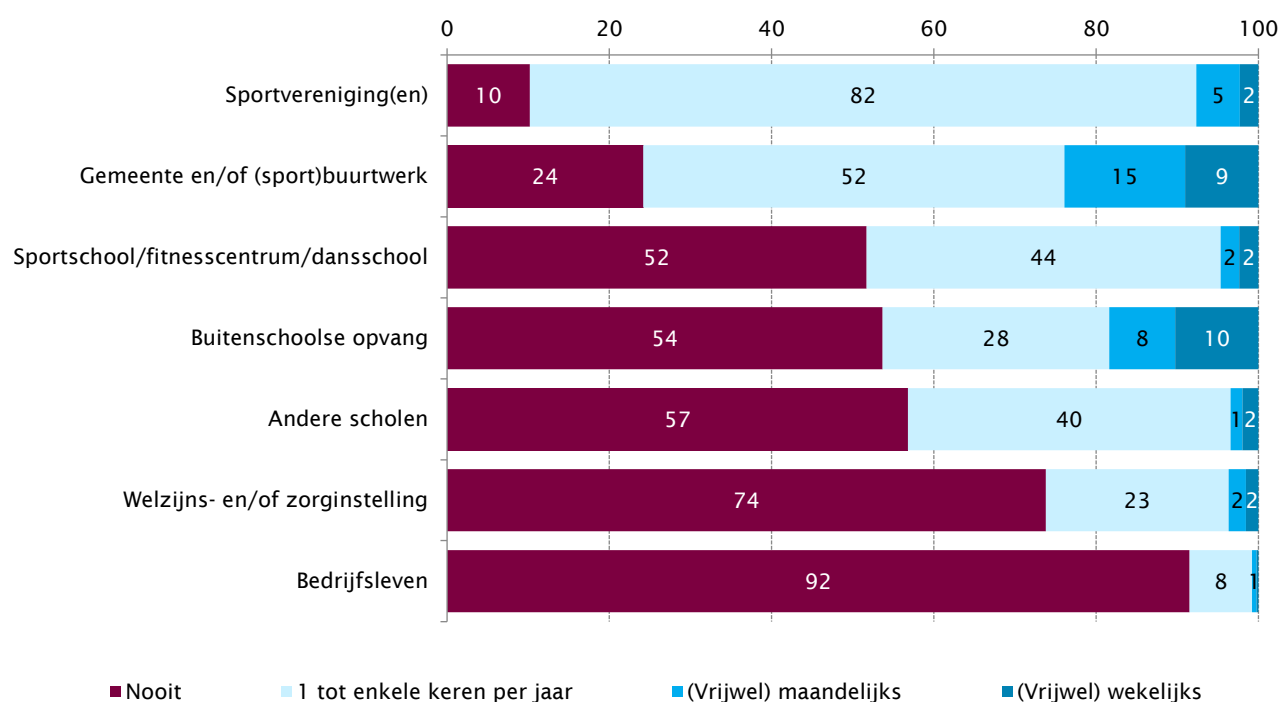


Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2021.

Andere samenwerkingen voor sport- en beweegactiviteiten

Negen op de tien scholen werken met sportverenigingen samen (90%, figuur 6.9), meestal één tot enkele keren per jaar (82%). Dit aandeel is gestegen ten opzichte van 2017 (81% werkte samen met sportverenigingen, niet in figuur). Een andere belangrijke samenwerkingspartner bij de activiteiten is de gemeente/sportbuurtwerk. Het aandeel scholen dat minimaal eens per jaar met een sportschool/fitnesscentrum/dansschool samenwerkt is ten opzichte van 2017 gestegen (van 23% naar 48%). Samenwerkingen met de gemeente en/of (sport)buurtwerk, welzijns- en/of zorginstellingen en het bedrijfsleven zijn ten opzichte van 2017 gelijk gebleven. Het bedrijfsleven wordt door scholen nog steeds nauwelijks betrokken op het gebied van sport en bewegen (9%). Naar samenwerkingen met buitenschoolse opvang en andere scholen is dit jaar voor het eerst gevraagd. Bijna de helft werkt daarmee samen, waarbij samenwerken met een buitenschoolse opvang over het algemeen frequenter plaatsvindt.

Figuur 6.9 Samenwerking met andere organisaties voor sport- en beweegactiviteiten binnen en/of buitenschooltijd (in procenten, n=839)



Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2021.

- Op scholen met minimaal tweehonderd leerlingen wordt vaker met een buitenschoolse opvang samengewerkt (53%) dan op scholen met minder dan tweehonderd leerlingen (39%).
- In de drie grote steden Amsterdam, Rotterdam en Den Haag (plus randgemeenten, cluster I) wordt intensiever met sportverenigingen samengewerkt. Daar werkt 30 procent minimaal maandelijks met sportverenigingen samen. In andere regio's werkt 6-7 procent minimaal maandelijks met sportverenigingen samen.

Op 57 procent van de scholen is een buurtsportcoach actief. Een buurtsportcoach legt verbinding tussen sport en verschillende omgevingen, waaronder onderwijs. Scholen waar een buurtsportcoach actief is, werken vaker samen met een sportschool/fitnesscentrum/dansschool (53%), de gemeente (88%) en/of een welzijns- en/of zorginstelling (30%) dan scholen waar geen buurtsportcoach actief is (respectievelijk 42%, 59% en 20%).

7. Aandacht voor gezondheid

In de afgelopen jaren is er groeiende aandacht op scholen voor een gezonde leefstijl van leerlingen. Op de school wordt aandacht besteed aan beweegstimulering en gezonde voeding en worden leerlingen bewust gemaakt van het belang van een gezonde leefstijl.

Gezondheidsbeleid op school

Nagenoeg alle schoolleiders zijn van mening dat de school een gezonde leefstijl van leerlingen actief moet stimuleren (95%). De overige schoolleiders vinden van niet (3%) of geven aan dit niet te weten (3%). Het aandeel schoolleiders dat aangeeft daadwerkelijk beleid voor gezondheidsbevordering van leerlingen te hebben, ligt een stuk lager: 57 procent van de scholen heeft beleid, 40 procent niet en 2 procent van de schoolleiders geeft aan dit niet te weten.

In de drie grote steden Amsterdam, Rotterdam en Den Haag (plus randgemeenten, cluster I) (72%) en in het zuiden van Nederland (Limburg, Zeeland en Noord-Brabant, cluster V) (65%) is gezondheidsbevordering vaker onderdeel van het beleid dan in de andere delen van Nederland (cluster II: 52%; clusters III en IV: 54%).

Gezonde School

Gezonde School is een programma dat scholen helpt om te werken aan een gezonde leefstijl. Binnen verschillende gezondheidsthema's werken scholen aan educatie, schoolomgeving, signaleren en beleid op dat onderwerp. Hiermee kunnen ze een vignet behalen. Op dit moment hebben 1.217 reguliere basisscholen een Gezonde School-vignet, waarvan 611 scholen een vignet bewegen en sport.⁹

De afgelopen jaren is het aantal scholen met een Gezonde School-vignet flink gestegen (954 in 2017, zowel regulier als speciaal basisonderwijs). In de huidige peiling geven drie op de tien schoolleiders aan dat hun school een Gezonde School-vignet heeft (31%). Dit percentage ligt hoger dan het landelijke percentage van 20 procent.¹⁰ De meest gehaalde vignetten zijn 'Bewegen en sport' (58%) en 'Voeding' (53%). Dit is landelijk ook het geval.

Een van de pijlers van de Gezonde School is beleid. Scholen met vignet blijken inderdaad vaker beleid voor gezondheidsbevordering te hebben (87%) dan scholen zonder vignet (44%).

Gezonde schoolomgeving

Het creëren van een gezonde schoolomgeving kan op verschillende manieren. Scholen zijn in principe vrij om te bepalen wat zij doen, met één uitzondering: vanaf 1 augustus 2020 moeten alle onderwijsterreinen geheel rookvrij zijn.¹¹ In deze peiling blijkt dat 94 procent van de schoolleiders aangeeft dat hun schoolterrein rookvrij is (figuur 7.1). Dat is iets lager dan bleek uit een peiling in 2020 die specifiek over

⁹ Peildatum 16-08-2021, bron: <https://mijngezondeschool.nl/zoektool>.

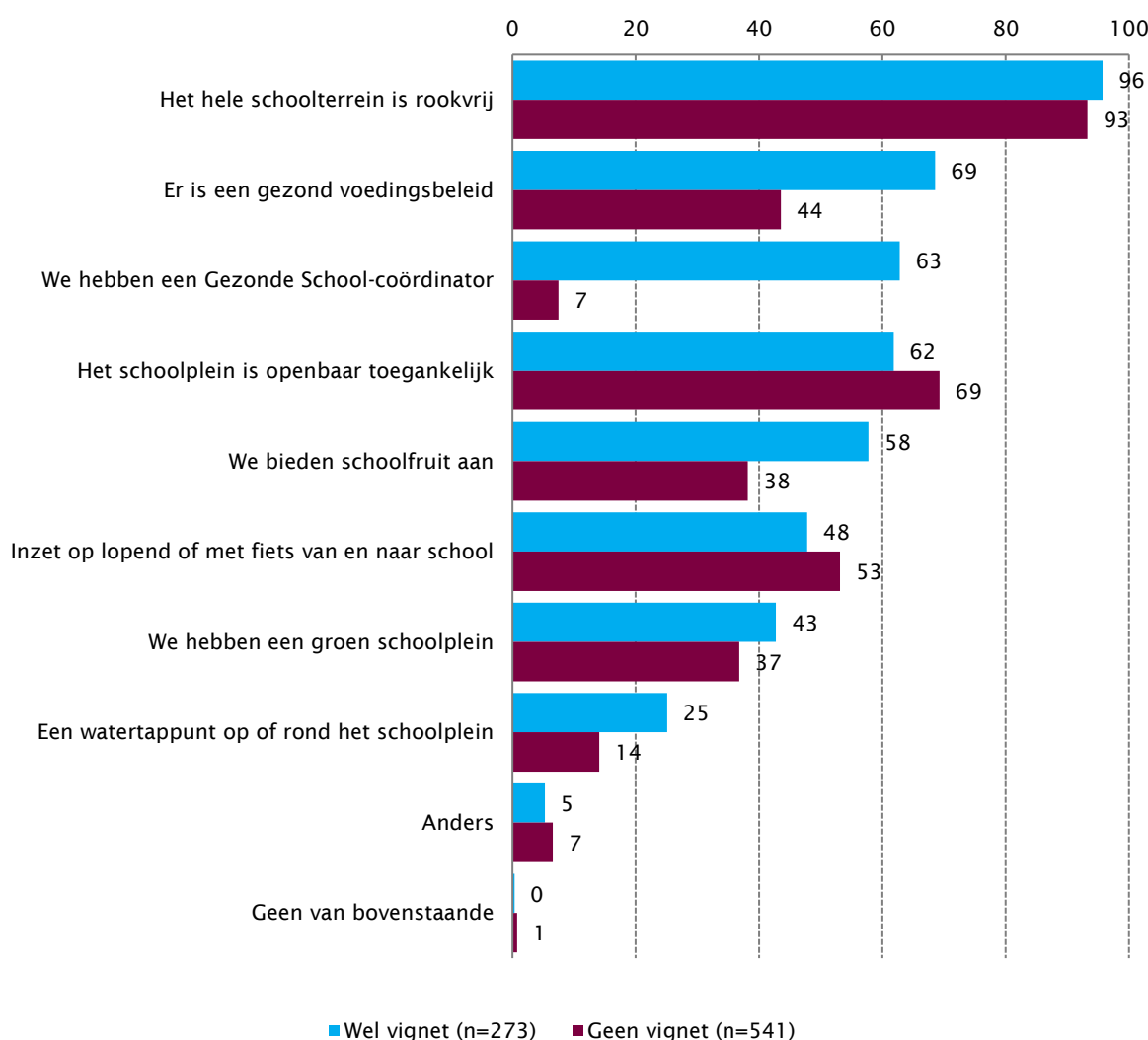
¹⁰ Berekend door het aantal gezonde schoolvignetten in po/so (<https://mijngezondeschool.nl/zoektool>, so/vso eruit gefilterd) in verhouding met het totaal aantal basisscholen (<https://www.onderwijsincijfers.nl/kengetallen/po/instellingen/aantallen-instellingen-po>).

¹¹ Scholen zijn sinds 1 augustus 2020 verplicht een rookvrij terrein te hebben (vastgelegd in een [Algemene Maatregel van Bestuur](#)).

rookvrije onderwijsterreinen ging (98%).¹² Een mogelijke verklaring is dat een rookvrij schoolterrein in de huidige peiling onderdeel is van een grotere meerkeuzevraag, terwijl in de peiling Rookvrije Onderwijsterreinen 2020 expliciet gevraagd is naar rookbeleid. Andere acties voor een gezonde schoolomgeving op een meerderheid van de scholen zijn een openbaar toegankelijk schoolplein (67%), het voeren van een gezond voedingsbeleid (52%) en inzet op lopend of fietsend van en naar school gaan (52%).

Scholen met een vignet hebben over het algemeen meer acties/maatregelen om een gezonde schoolomgeving te creëren. Een Gezonde School-coördinator wordt voornamelijk ingezet op scholen met een vignet, en ook een gezond voedingsbeleid en het aanbieden van schoolfruit gebeurt vaker op scholen met vignet. Toch houden ook scholen zonder vignet zich bezig met een gezonde schoolomgeving, zoals het openbaar toegankelijk maken van hun schoolplein (69%) en de inzet op actief transport (53%).

Figuur 7.1 Acties/maatregelen die scholen doen om een gezonde schoolomgeving te creëren, uitgesplitst naar wel/niet hebben van een Gezonde School-vignet (in procenten)



Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2021.

¹² Slot-Heijs, J. J., Singh, A., Dellas, V., & Huiberts, I. (2021). *Rookvrije onderwijsterreinen in 2020*. Mulier Instituut.

8. Conclusie en aanbevelingen

8.1 Conclusie

Deze derde meting van het bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs biedt over een breed front zicht op de actuele organisatie en waardering van bewegingsonderwijs en sport op school. De uitkomsten voor 2021 zijn gebaseerd op de antwoorden van 839 schoolleiders van scholen in het primair onderwijs.

De helft van de scholen voldoet aan de komende wettelijke verplichting (2023) van twee lesuren bewegingsonderwijs (90 minuten) per week

In het schooljaar 2020/2021 werd op scholen in groep 1-2 gemiddeld 119 minuten per week voor bewegingsonderwijs ingeroosterd en 91 minuten per week in groep 3-8. In vergelijking met het schooljaar 2016/2017 is de lestijd in groep 1-2 toegenomen (toen 113 minuten per week) en in groep 3-8 ongeveer gelijk gebleven (toen 89 minuten per week). Schoolleiders beoordelen het aantal lessen (57%) en lesminuten (53%) in 2020/2021 vaker als 'goed' dan in 2017 (respectievelijk 31% en 28%).

Gemiddeld 91 minuten bewegingsonderwijs in groep 3-8 zou kunnen wijzen op een gunstige situatie in het licht van de wettelijke verplichting vanaf 2023 voor basisscholen om minimaal twee lesuren bewegingsonderwijs (totaal minimaal 90 minuten) aan te bieden. Dit beeld is echter vertekend. Bij een kwart van de scholen geven schoolleiders aan minder dan 90 minuten per week in te roosteren voor groep 3-8. Als bovendien meegeteld wordt dat de minimale lestijd van 90 minuten moet worden gegeven in twee of meer lessen en geldt voor alle groepen, voldoet feitelijk 53 procent aan de aankomende wettelijke verplichting. Er zijn scholen die kiezen voor één les van 90 minuten per week, maar zij voldoen dan niet aan de komende wettelijke verplichting.

Van de schoolleiders steunt bijna 85 procent de wettelijke maatregel, maar één op de vijf schoolleiders geeft aan dat het niet haalbaar is om vanaf 2023 aan de wettelijke verplichting te voldoen. De belangrijkste redenen hiervoor zijn een gebrek aan accommodatie en een te vol lesrooster.

De inzet van vakleerkrachten voor bewegingsonderwijs neemt toe

Zowel in groep 1-2 als in groep 3-8 is de inzet van vakleerkrachten voor bewegingsonderwijs aanzienlijk gestegen ten opzichte van 2017. Voor groep 3-8 is met name het aandeel scholen dat alleen vakleerkrachten voor bewegingsonderwijs inzet toegenomen (van 27% naar 44%). In groep 1-2 wordt vaker met een combinatie van vak- en groepsleerkrachten gewerkt.

Net als in 2017 blijven de regionale verschillen daarin opvallend groot. In de drie grote steden Amsterdam, Rotterdam en Den Haag (plus randgemeenten) worden vrijwel alleen nog maar vakleerkrachten voor bewegingsonderwijs ingezet. In de regio's Noord, Oost en Zuid wordt dit onderwijs bij ruim 30 procent van de scholen uitsluitend door groepsleerkrachten verzorgd.

Voor de toekomst wenst de helft van de schoolleiders meer vakleerkrachten voor bewegingsonderwijs in te zetten, voornamelijk schoolleiders die nu nog werken met alleen groepsleerkrachten of een combinatie van vak- en groepsleerkrachten voor bewegingsonderwijs.

Bewegingsonderwijs in 2020/2021 vaker buiten

De speelzaal en de gymzaal worden het meest voor bewegingsonderwijs gebruikt. Ten opzichte van het schooljaar 2016/2017 is daarnaast het gebruik van een buitenvoorziening, zoals een sportveld of schoolplein, voor het bewegingsonderwijs toegenomen. Zo wordt een sportveld op 67 procent van de

scholen incidenteel (54%) of structureel (13%) gebruikt; dat was in 2016/2017 op 47 procent van de scholen.

Waarschijnlijk hebben de coronamaatregelen een rol gespeeld in de voorkeur van leerkrachten om bewegingsonderwijs in de buitenlucht aan te bieden. Zelfs toen de school dicht was vanwege coronamaatregelen, boden veel scholen nog bewegingsonderwijs aan, waarvan een deel op een buitenlocatie (27%). Bij een groot deel van de scholen wordt de aanwezige gymzaal of speelzaal door andere gebruikers benut, zoals door sportverenigingen of kinderopvang.

Ondanks bredere focus nog de meeste aandacht voor leren bewegen

In 2018 en 2019 zijn voorstellen voor een herziening van het curriculum ontwikkeld binnen het leergebied bewegen en sport, waarbij acht opdrachten zijn geformuleerd om bij te dragen aan de realisatie van de visie 'een leven lang met plezier bewegen' (zie inleiding). In de opdrachten is een duidelijke verschuiving zichtbaar van alleen het bewegingsonderwijs naar een bredere focus op bewegen in en buiten school. Daarbij moet worden aangetekend dat de beoogde curriculumherziening nog steeds niet is behandeld door de Tweede Kamer en per leergebied nog moet worden geconcretiseerd.

Uit deze peiling blijkt dat schoolleiders de meeste aandacht besteden aan het leren bewegen, het aanbieden van een gevarieerd beweegaanbod en dat op eigen niveau. De opdrachten die te maken hebben met de bredere focus, zoals het verbinden van bewegen en sport met activiteiten en organisaties buiten de school of het ontwikkelen van een beweegidentiteit, krijgen op dit moment minder aandacht. Wel bieden nagenoeg alle scholen beweegmomenten tijdens andere lessen aan. De inzet van buurtsportcoaches levert bij veel scholen een verruiming van het activiteitenaanbod op.

Toename aandeel scholen met leerlingvolgsysteem of motorische test

Vier op de vijf scholen maken gebruik van een leerlingvolgsysteem of motorische test om het niveau van leerlingen te bepalen en/of de vorderingen bij te houden (79%). In groep 1-2 wordt een algemeen leerlingvolgsysteem, zoals ParnasSys, het meest gebruikt. Hetzelfde geldt, hoewel in mindere mate, voor groep 3-8 (32%), gevolgd door de MQ-scan (12%).

Op 54 procent van de basisscholen is geen extra ondersteuning voor kinderen met een motorische achterstand. Waar die er wel is, betreft het voornamelijk steun in de vorm van Motorische Remedial Teaching (36%). Het gebruik hiervan is bijna verdubbeld sinds 2016/2017 (20%). Met name scholen met vakleerkrachten bieden extra ondersteuning. Schoolleiders geven aan dat vakleerkrachten beter in staat zijn leerlingen op dit gebied te ondersteunen dan groepsleerkrachten.

Tevredenheid onder schoolleiders over het bewegingsonderwijs

Schoolleiders zijn over het algemeen tevreden over de wijze waarop het bewegingsonderwijs wordt vormgegeven. Het gemiddelde totale rapportcijfer van schoolleiders voor het bewegingsonderwijs is een 7,6. Dat is vergelijkbaar met de vorige meting. Voor alle aspecten, zoals de leerkrachten die bewegingsonderwijs verzorgen en de beschikbare accommodatie, geldt dat meer dan 80 procent van de schoolleiders deze als voldoende of goed beoordeelt. Het minst positief zijn zij over het budget voor de aanschaf van materiaal, dat 32 procent als onvoldoende of slecht beoordeelt.

Toch zijn er verbeteringen mogelijk, aangezien drie kwart van de schoolleiders aangeeft belemmeringen te ervaren voor het bewegingsonderwijs. De belemmeringen lopen uiteen. Voor sommige schoolleiders belemmert de voorhanden accommodatie (verouderd, te ver weg), voor andere zijn er financiële belemmeringen of een tekort aan bevoegde leerkrachten.

Kansen voor bredere aandacht voor bewegen en gezondheid op school

Nagenoeg alle schoolleiders zijn van mening dat de school een rol speelt in het stimuleren van een gezonde en actieve leefstijl bij de leerlingen. Op een aantal fronten is in dit opzicht enige intensivering zichtbaar, zoals het aandeel scholen dat beweegmomenten aanbiedt (en de frequentie daarvan), meer samenwerkingen met sportverenigingen en steeds meer scholen met een Gezonde School-vignet. Twee derde van de scholen heeft het schoolplein openbaar toegankelijk gemaakt.

Op andere fronten is nog winst te behalen. Zo heeft bijna de helft van de scholen geen gezondheidsbeleid. Bijna de helft van de scholen heeft geen gezondevoedingsbeleid en biedt geen schoolfruit aan. Er liggen kansen in naschools beweegaanbod en in intensivering van de samenwerking met de buitenschoolse opvang daarbij.

8.2 Aanbevelingen

De resultaten van deze 2-meting in de volle breedte overziend kunnen we vaststellen dat de vooruitgang op sommige punten langzaam verloopt, zoals de afname van het aandeel scholen dat minder dan 90 minuten bewegingsonderwijs inroostert of werkt met onbevoegde leerkrachten. De regionale verschillen hierin zijn groot. Op andere punten is sprake van een geleidelijke verbetering, zoals bij de inzet van vakleerkrachten, planmatig werken, het gebruik van leerlingvolgsystemen en motorische testen, en de samenwerking met buitenschoolse instanties. Het landelijk beleid lijkt hier en daar vruchtbaar. Zo zijn de werkdrukmiddelen door sommige scholen aangegrepen om het bewegingsonderwijs meer door vakleerkrachten te laten verzorgen.

Naar aanleiding van de resultaten van de 2-meting bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs komen we tot een aantal aanbevelingen die vooral wijzen op de noodzaak het al ingezette beleid voort te zetten.

Bied ondersteuning aan scholen die niet aan de wettelijke verplichting (kunnen) voldoen

Een deel van de scholen voldoet niet aan de komende wettelijke verplichting van twee lessen bewegingsonderwijs per week. Scholen hebben tot 2023 om dit te organiseren, maar één op de vijf schoolleiders geeft aan dat voldoen aan de norm niet haalbaar is. Het is belangrijk om nu al ondersteuning te bieden, zodat in 2023 alle scholen minimaal twee lessen bewegingsonderwijs (totaal minimaal 90 minuten) kunnen bieden. Daarom is een subsidieregeling Impuls en Innovatie Bewegingsonderwijs¹³ opgezet. Met de subsidie kunnen scholen een procesbegeleider aanstellen, die samen met de school de plannen ontwikkelt om de verplichte twee uren te halen.

De grootste belemmering is een tekort aan accommodatie. Oplossingen liggen mogelijk in verder kijken dan alleen naar de gymzaal/sporthal voor het geven van bewegingsonderwijs. In het afgelopen schooljaar is bewegingsonderwijs buiten, bijvoorbeeld op het schoolplein of sportveld, toegenomen ten opzichte van 2017. Goede voorbeelden, bijvoorbeeld van geschikte schoolpleinen of samenwerkingen met sportverenigingen, kunnen ter inspiratie met scholen worden gedeeld. Een te vol lesrooster vormt ook een belemmering om het bewegingsonderwijs te intensiveren. Hiervoor geldt dat het delen van verhalen op scholen waar voldoende bewegingsonderwijs wel lukt, kan helpen.

¹³ <https://impulsbewegingsonderwijs.nl>

Onderzoek de mogelijkheden voor meer vakleerkrachten bewegingsonderwijs

De inzet van vakleerkrachten voor bewegingsonderwijs is in de afgelopen jaren flink gestegen. Toch worden in groep 1-2 op ruim de helft van de scholen en in groep 3-8 op een kwart van de scholen nog alleen groepsleerkrachten ingezet. De regionale verschillen daarin zijn groot. Veel schoolleiders van deze scholen willen wel vakleerkrachten inzetten. Het is aan te bevelen om te onderzoeken hoe aan deze wens gevolg gegeven kan worden, dus hoe de inzet van vakleerkrachten verder kan toenemen.

De inzet van een vakleerkracht lijkt ten goede te komen aan de kwaliteit van het bewegingsonderwijs en daarmee aan een gezonde ontwikkeling van de leerlingen. Vakleerkrachten zijn volgens schoolleiders goed in staat ondersteuning te bieden aan kinderen met motorische achterstanden, wat in het kader van het Nationaal Sportakkoord zeer wenselijk is. Vakleerkrachten hebben gespecialiseerdere kennis van bewegen en bredere beweegontwikkeling, zoals in de grote opdrachten van het hernieuwde curriculum is beschreven. Bovendien kan de inzet van een vakleerkracht werkdruk wegnemen bij een groepsleerkracht.

Stimuleer het gebruik van leerlingvolgsystemen

Inmiddels gebruikt een groot deel van de scholen een leerlingvolgsysteem. Dit is een gunstige ontwikkeling in het kader van het Nationaal Sportakkoord, waarin inzet op de motorische ontwikkeling van kinderen een belangrijk punt is. In het Nationaal Sportakkoord wordt erop gewezen dat idealiter gekomen wordt tot een aanpak waarbij gegevens vergelijkbaar en uitwisselbaar zijn. Uit deze peiling blijkt dat er nu nog veel versnippering is in het gebruik van leerlingvolgsystemen. Om de motorische vaardigheden van kinderen goed in kaart te brengen, is het aan te bevelen om in te zetten op uniformering van leerlingvolgsysteem, zodat op landelijk niveau beter zicht komt op de motorische ontwikkeling van kinderen.

Ondersteun scholen in het bevorderen van een gezonde en actieve leefstijl van leerlingen

Nagenoeg alle schoolleiders vinden dat de school een gezonde leefstijl van leerlingen actief moet stimuleren. Uit de peiling blijkt dat deze aandacht op een aantal fronten toeneemt. Zo passen de meeste scholen bewegend leren (in meer of mindere mate) toe en neemt het aantal scholen met een Gezonde School-vignet toe.

De activiteiten die scholen op het gebied van bewegen of, breder, een gezonde leefstijl kunnen inzetten nemen door de jaren heen toe. Er is een scala aan beweeginterventies ontwikkeld, er zijn steeds meer gemeenten met JOGG-regisseurs die scholen kunnen ondersteunen, en er is groeiende aandacht voor een uitdagende inrichting van het schoolplein. Het kan voor scholen overweldigend en ontmoedigend werken als al deze initiatieven hen afzonderlijk benaderen. Het is belangrijk om overzichtelijk te maken wat zij kunnen doen als zij op een bepaald thema, zoals meer bewegen, willen inzetten.

Op dit moment wordt een platform Bewegend leren opgezet, waarin mogelijkheden voor bewegend leren worden gebundeld. Dit is een mooi voorbeeld van ondersteuning waar scholen gebruik van kunnen maken. Dergelijke ondersteuning kan ook op andere elementen van een gezonde leefstijl. Daarnaast kunnen gemeenten als onderdeel van het lokale sportakkoord lokaal een regisserende rol vervullen. Goed voorbeeld is de 2+1+2-aanpak in de gemeente Arnhem, waarop gemeentebreed wordt ingezet op de scholen. Continuering van de landelijke stimulering vanuit Gezonde School is eveneens van belang om gezondheid bij de scholen op de agenda te krijgen en te houden.

Bijlage 1 Methodische verantwoording

Onderzoekopzet

De benodigde gegevens zijn verzameld door een online vragenlijst voor te leggen aan schoolleiders van scholen in het primair onderwijs. De vragenlijst bestond uit voornamelijk gesloten en enkele open vragen. Mogelijk hebben enkele schoolleiders de vragenlijst laten invullen door een groepsleerkracht of vakleerkracht die zich binnen de school met deze thematiek bezighoudt.

Er is gebruikgemaakt van het 'Directeurenpanel PO' van DUO Onderwijsonderzoek, een panel dat bestaat uit ruim zevenhonderd schoolleiders. Aan de panelleden is één herinnering verstuurd. Daarnaast zijn 7.400 directeuren uit de onderwijsdatabase van DUO benaderd die geen deel uitmaken van het panel. Deze voor het onderzoek benaderde schoolleiders hebben ook één herinnering ontvangen. Vooraf werd de minimale respons gesteld op achthonderd. Uiteindelijk hebben 842 directeuren aan het onderzoek meegewerkt. De hiervoor beschreven methode maakte dat dit binnen de gestelde veldwerkperiode kon worden gerealiseerd.

Representativiteit en achtergrond onderzoeksgroep

In tabel B1.1 staat een overzicht van de verschillende achtergrondkenmerken die van de responsgroep en populatie (alle scholen in het primair onderwijs) bekend zijn. Als wordt gekeken naar denominatie en Nielsen-cluster, blijkt dat de responsgroep een goede afspiegeling vormt van de populatie. Wat betreft stedelijkheid zijn (zeer) sterk stedelijke gebieden oververtegenwoordigd en matig tot niet-stedelijke gebieden ondervertegenwoordigd.

Tabel B1.1 Representativiteit van de responsgroep

		Respons	Populatie
Denominatie	Openbaar	32%	32%
	Rooms-katholiek	30%	30%
	Protestants-christelijk	28%	25%
	Anders	11%	13%
Nielsen-cluster	Cluster I: A'dam, R'dam, Den Haag plus randgemeenten	9%	8%
	Cluster II: Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht (excl. Nielsen I)	34%	33%
	Cluster III: Groningen, Friesland, Drenthe	12%	14%
	Cluster IV: Overijssel, Gelderland, Flevoland	22%	24%
	Cluster V: Zeeland, Noord-Brabant, Limburg	23%	21%
Stedelijkheid gebied	Zeer sterk stedelijk	28%	15%
	Sterk stedelijk	28%	24%
	Matig stedelijk	13%	18%
	Weinig stedelijk	11%	19%
	Niet-stedelijk	20%	25%

Bron: Mulier Instituut, Monitor bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs, 2021.

Er is een weging toegepast naar denominatie, regio (Nielsen-cluster) en stedelijkheid. Na weging zijn de verdelingen van de steekproef op de drie genoemde variabelen identiek aan die van de populatie. In de praktijk blijkt dat de gewogen en ongewogen cijfers slechts marginaal van elkaar afwijken. De keuze om toch te wegen is gemaakt zodat een betere vergelijking door de jaren heen mogelijk is, doordat bij elke meting dezelfde manier van weging wordt gehanteerd.

Analyses

Tijdens de analyses is met name gekeken naar het primair onderwijs als geheel. Door de goede respons is het mogelijk de uitkomsten uit te splitsen naar verschillende kenmerken, waarbij elke categorie voldoende scholen telt. Onderzocht is of bij de uitkomsten verschillen bestaan tussen de basisscholen naar denominatie, regio (Nielsen-cluster) en stedelijkheid. Verder is gekeken naar verschillen in omvang van de school (aantal leerlingen) en of er een vakleerkracht wordt ingezet voor het bewegingsonderwijs. Daar waar relevante en significante verschillen zijn geconstateerd, worden die gepresenteerd in de tabellen/figuren en/of in de begeleidende teksten. Hiernaast wordt bij vragen die ook in de vorige metingen zijn gevraagd, de vergelijking gemaakt met eerdere metingen.

Ingeroosterde lestijd bewegingsonderwijs

In de 0-meting in 2013 en 1-meting in 2017 werd schoolleiders gevraagd naar het aantal lessen per week en het aantal lesminuten per les bewegingsonderwijs per groep. Dat leverde destijds veel niet-logische antwoorden op, en uit een controle door een aantal scholen te bellen bleek dat veel schoolleiders het totale aantal uren bewegingsonderwijs per week hadden ingevuld in plaats van per les. Er heeft een correctie plaatsgevonden voor deze extreme waarden.

Om dergelijke correcties niet te hoeven doen, aangezien dit ten koste gaat van de betrouwbaarheid, is gekeken of de vraag verduidelijkt kan worden voor de respondent. Hiertoe is er in de 2-meting voor gekozen eerst te vragen naar de totaal ingeroosterde lestijd bewegingsonderwijs per week, en vervolgens naar het aantal lessen per week per groep. Dit heeft geresulteerd in aanzienlijk betrouwbaardere ruwe data.

Omdat in de 1-meting voor groep 1-2 meer dan 225 minuten bewegingsonderwijs per week als extreme waarde werd gezien, is ook in de 2-meting een correctie doorgevoerd: die is op 225 minuten per week gezet. In de 1-meting zijn de data onder de 20 minuten in groep 1-2 eruit gehaald, dus dat is ook bij de 2-meting zo gedaan. Voor het aantal lesminuten in groep 1-2 missen daardoor de gegevens van twaalf respondenten. Voor groep 3 tot en met 8 waren de data dusdanig realistisch dat geen correctie nodig was.

